

-زانکۆی سه‌لاحه‌دین - ههولیر

Salahaddin University - Erbi

تایبه‌تمه‌ندی ره‌نگ له تابلۆی هونه‌رمه‌ندانی کوردستان

پروژه‌ی ده‌رچوون

پیشک‌ه‌شه به به‌شی (شیوه‌کاری) کراوه وه‌ک به‌شیک له
پیداویستییه‌کانی به‌ده‌سته‌هینانی پروانه‌می به‌کالۆریۆس له زانستی
شیوه‌کاری-وینه‌کیشان

ئاماده‌کردن له‌لایهن:

أسمهان عبدالقادر عزیز

به‌سه‌ر په‌رشتی مامۆستا

م.ی توانا یحیی خضر مرجان

(2023_2022)

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

(وما ذرأ لكم في الأرض مختلفاً ألوانه إن في ذلك لآية لقوم يذكرون)

سوره تي النحل ئايه تي (١٣)

ئويژه ر

پیشکشه به:

کولیزه هونهره جوانهکان و هموو ئهو تويزهرانهی که لهسهه ئهو بابتهه دهیانهوئیت
تويزینهوه بکهه یان ئهو خوینههانهی که دهیانهوئ دهه بارهه ئهم بابتهه بزانهه.

تويزهر

سوپاس پڙانين:

سوپاس بۆ دايك و باوكم كه پشگيرهكى زۆرى منيان كردوو له ههموو كارهكانى
ژيانمدا وه سوپاسى مامۆستاي سهريهرشتيارم (م.ى.توانا مرجان) وه ههموو ئهو
بهريزانهى وه ئهو مامۆستايانهى كه يارمهتيان داوم.

تويژهه

پوختەى تويزينهوه:

ئەم تويزينهويه به ناونيشانى (تايپهتەندى رەنگ لە تابلۆى ھونەرماندانی كورد) لە چوار بەش پیکهاتوو بەشى يەكەم كيشەى تويزينهوه گرینگی تويزينهوه ئامانجی تويزينهوه پیناسە و زاراوەکان سنورى تويزينهوه بەشى دووهم پیکهاتوو لە سى تەوەرە:

تەوەرەى يەكەم رەنگ لە شارستانىەتى ميزۆپوتاميا تەوەرەى دووهم رەنگ لە تابلۆى ھونەرماندانی جيهان وە تەوەرەى سنيەم ریکارەکانى جيبهجيکردنى تويزينهوه كه ئەمەش پیکهاتوو لە: میتۆدى تويزينهوه کۆمەلگای تويزينهوه شیکردنەوى نمونە و لیستی سەرچاوەکان لەبەشى چوارەمیش گەیشتم بە کۆمەلک ئەنجام راسپاردە پيشنيار.

فهرست

ت	بابهت	ناونیشان	ژماره
	نايهت		أ
	پيشكەش كردن		ب
	سوپاس و پيزانين		ج
	فهرست		د
1	بهشي يهكەم	چوارچيوه‌ی گشتی تويزينهوه	٢_١
		أ_ كيشه‌ی تويزينهوه	١
		ب_ گرینگی تويزينهوه	٢
		ج- نامانجی تويزينهوه	٢
		د- سنووری تويزينهوه	٢
		هـ- پیناسه‌ی زار او مکان	٢
2	بهشي دووهم	ناماژ هکانی چوارچيوه‌ی تيوری	٢٠_٣
	تهوهره‌ی يهكەم	رهنگ له شارستانیته‌ی میزوپوتامیا	١١_٣
	تهوهره‌ی دووهم	رهنگ له تابلیوی هونرمهندانی جيهان	١٥_١٢
	تهوهره‌ی سینیهم	رهنگ له تابلیوی هونرمهندانی كوردا	٢٠_١٦
3	بهشي سینیهم	ریکاره‌کانی جنبه‌جیکردنی تويزينهوه	٢٧٦_٢١
		أ_ میتودی تويزينهوه	٢١
		ب_ کۆمه‌لگای تويزينهوه	٢١
		ج_ شیکردنهوه‌ی نمونه‌کان	٢٦_٢٢
4	بهشي چوارهم	ئه‌نجام و دهرئه‌نجام	٢٩_٢٧
		نامانجه‌کان	٢٧
		دهرئه‌نجامه‌کان	٢٨
		راسپارده	٢٨
		پیشبینیه‌کان	٢٩

لیستی وینه روونکراوهکان: بهشی بهکم

ژ	ل	ناوی هونرمخند	ناوی خاوهن داریختی کارهکه	سرچاوه	وینه
۱		نمونه‌ی کونترین کهرسته‌ی سهردهمی بهرد له عیراق و کوردستان	بورده پیلکه	باسماگ، فرهج، گنجینه‌کانی موزمخانه‌ی عیراق، زنجیره‌ی هونری ۱۷، وزارتی راگمباندن / بهرژویه‌رایختی گشتی شویمه‌ارمکان: بهغدا بی تی، ل ۴ ال ۴.	
۲		نیگارگیش رووی بهردینی	وینه‌ی نیگارگیشی نهمب	نعلیاشا، حهمسن نعلفونون له سهردهمی پیش میژوودا، چاپی بهکم، کتبخانه‌ی عمرجی بو نووسین: قاهره ۲۰۰۰، ل ۵۵	
۳		لیوناردو دا فینچی	گورستانی شاهانه‌ی نور له سهردهمی شارستانیعی میژووتامیا	https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/early-civilization	
۴		دیواربهندی میسری کون ۱۳۰۰ پیش زاین	تابوتیکی نهخشینراو	هونری میسری، بهشی دووم، ثروات نوکانشا	

بهشی دووم

۵	فرانسیسکو گويا	تیربارانی شورشگنران	https://www.khanacademy.org/humanities/becoming-modern/romanticism/romanticism-in-spain/a/goya-third-of-may-1808	
۶	فینست قان کوخ	په‌مخوره‌مکانه	https://www.vangoghmuseum.nl/en/art-and-stories/stories/6-facts-you-need-to-know-about-van-goghs-potato-eaters	
۷	نیدوارد مونیس	مردن له ژووری نه‌خوش	https://www.edvardmunch.org/death-in-the-sickroom.isp	
۸	قهرظی جمیل	پیکه‌نشان	نهرشیفی هونرمخند	
۹	محمد عارف	بن ناونیشان	https://commons.m.wikimedia.org/wiki/File:Eugène_Delacroix_-_La_liberté_guidant_le_peuple-2.jpg	
۱	خهیری نادهم	تشمی ریس	کوکرددهمی تاییمت	

بهشی یهکهم :

چوارچیوهی گشتی تویرینهوه

أ_ کیشهی تویرینهوه

ب_ گرینگی تویرینهوه

ج_ نامانجی تویرینهوه

د_ سنووری تویرینهوه

ه_ پیناسه و زار اوهکان

بهشی بهکهم:

چوارچیوهی گشتی توئینهوه:

کیشهی توئینهوه:

نهم توئینهوهیه باس له رنگ له هونهری وینهکیشان دهکات پئویسته نهو رنگه بنهرهتیانه بزانی که ههموو رنگهکان لئی وهرگیراوه، بهکهم دهرکهوتنی بهکارهینانی رنگهکان له سهردهمی بهردیندا لهسه دیواری نهشکهوتهکانی نهورویا نزیکهی 40000 سال لهمهوپیش تومارکراوه، وهک نهوهی له نهشکهوتی نیل کاستیلو له کانتررای نیسپانیا و نهشکهوتهکانی لاسکاوکس له ناومندی فهرهنا دوزراوختهوه. سهراوهی زانستی و چوارچیوهی زانستی بیردۆزی رنگهکان دهگهریتهوه بو زانا (نیسحاق نیوتن) که تیشکی خوری به راویژی شیکردهوه و رنگی ههوت تهورهکه (سور پرتهقالی و زهره و سهوز و شین و وهنوشهیی) و نههمی له کتیبی "توپتیک" له سالی 1704 رازینیتهوه جوانکاری زیادهکات و تیگهیشتنی رنگی باشتر نهو ههسته دهبهخشیت که له رنگهکه بگهرینیت، و فیرهونهکانیش له وینهکیشاناندا رنگیان بهکارهیناوه و بو مههستیکی ناموی تر که چارهسهکردن و چاککردنهوهی رنگ بوو.

وینهکیشان بهکیکه له کونترین و گرنگترین هونهرهکان له بهرههییانی میژوووه ههر له کونهوه رنگ بهکارهاتوووه رنگهکانیان لهسه رووهکان ریک خستوووه بهو جورهی که گوزارشت له بیرکردنهوهکانی خوی دهکات، دهربارهی خهک و جیهانی دهوروبهری وه رنگ کاریگهریهکی لاوهکی ههیه له ژیانماندا، چونکه ههر بهک له رنگهکان مانای جیاواز و ههستیکی جیاوازان پی دهن، نهو تابلویانهی له لایهن هونهرمهندانهوه دروستکراون گرنگیهکی زوریان بو مروقیهتی ههیه، نهوان چیژوهرگرتنی مروفن و زانیاری بو دابین دهکن. خهک چیژ له سهیرکردنی تابلوکان و مردهگرن لهبه چهند هۆکاریک: رنگه حهزمان له جوانی تابلوکان، رنگهکانی بهکارهاتوو، دابهشکردنی تابلوکه، بهها دهربرینه جیاوازهکانیان بیت وهک ترس، خهم، خوشبهختی یان خوشهویستی، یان ویناکردنی بیوینهیان بو سروشت.

چهندین هونهرمهند و چهندین تابلویان لهسه دیواری ژوورهکان و بیناکان دروستکردوووه بهمههستی جوانکردن، رنگهکان جیاوازن بهپی نهو نامرازانهی بهکارهاتوون یان بهپی نهو چنراوانهی بهکارهاتوون ههر جاریک له بهردهم ههر تابلویهکدا وهستاوین که رنگیان تیدایه رنگهکان وه وردهکاریهکانی سهرسامان دهکات، رنگه بو چهند ساتیکی کورت لهبهردهمیدا بوهستین تا سهیری بهکین و نههمش بهبهک شیوه پهپهندی به دۆخی دهروونی خۆمانهوه ههیه، نهو ههلوهرجهی پیندا تیدهپهرین. گاریگهریمان لهسه رنگی سارد یان گهرم بووه ههست دهکین که نهوان نوینهرایهتی نیمه دهکن که لاسایی راستیهکهمان دهکنهوه.

نایا رنگ له تابلوی کوردی وهک زمانیکی دهربرین رۆلی ههیه؟

گرینگی توژیینهوه :

گرینگی ئەم توژیینهوه لەمەداپە بیروکەمی هونەری شیوەکارانی هەریمی کوردستان دەگریتهوه سەبارەت بە رەنگ وە گواستنهوهی ئەو بیروکەمیە لە وینەیهکی بینراو بۆ دەقیکی نوسراو، هەروەها گرینگی دانە بە رەنگ لە تابلۆی هونەرمەندانی کورد بە رۆلی هونەر لە هەریمی کوردستان، هەولیکی راستەقینەیه بۆ بەهیز کردنی پەيوەندی نێوان هونەرمەند و کۆمەلگا وە سەرچاوەیهکی هونەری نوێیه بۆ زمانی کوردی بە مەبەستی خزمەتکردنی کتێبخانەیی هونەری لە کوردستان و خستنهروی خەسلەته هونەریهکانی رەنگ .

نامانجی توژیینهوه:

ناساندنی ئەو رەنگە بنەرەتیانە که لە تابلۆی هونەرمەندانی کوردا هەن.

سنووری توژیینهوه:

سنووری بابەتی: تاییهتەمەندیی رەنگ لە تابلۆی هونەرمەندانی کوردستان

سنووری شوینی: شاری هەولێر

سنووری کاتی:

پیناسە و زاراوهکان:

رەنگ لەرووی زمانهوانیهوه: پێویسته لە روانگەیی زمانهوانیهوه مانای وشەیی (رەنگ) پیناسە بکەیت هەولێ ئاراستهکردنی مانایهکهی بدهیت خزمەت مەبەستی ئیمەیه وەک چۆن لە کتێبی چاودا هاتوو (رەنگ) ناسراوه، و فرەپیهکهی رەنگهکانه و کردارهکه رەنگ و بیکۆتایی رەنگکردنه و لە تاجی زمانهکهدا ئاماژەیی پیکراوه که رەنگهکه دەرکهوتنیکه وەک رەش یان سووربوونهوه و هەروەها لە ستانداردهکانی زماندا هاتوو که رەنگ بارگەیی شتیکی ئەو رەنگهیه رەنگی شتەکه وەک سووربوونهوه و رەشبوونهوه وایه¹.

1 محمد فەتحي ئهلعجوري، بهکارهينانی هونەری رەنگ لە شیعری عەرەبی سیریدا، ئهلهرفعه وەک مۆدیلێک (عیراق موسل، پزیشکی 2-191، ل115).

بەشى دووھم

چوارچىۋە تىۋرى

تەۋەرەى يەككەم: كورتە باسنىك لەسەر دروستبۇونى رەنگ

تەۋەرەى دووھم: رەنگ لە تابلۇى ھونەرمەندانى جىھان

تەۋەرەى سىيەم: رەنگ لە تابلۇى ھونەرمەندانى كوردستان

(بەشنىك لە ھونەرمەندان شارى ھەولير بە نمونە)

تهوهره‌ی یه‌که‌م: کورته باسئیک له‌سه‌ر دروستبوونی ره‌نگ:

میژوو ئاماژه به‌وه ده‌کات که کۆنترین ده‌ستکه‌وته‌کانی مرۆقاییه‌تی له‌هونه‌ره پلاستیکیه‌کاندا، میژوو وه‌که‌ی ده‌گهریته‌وه بو نزیکه‌ی (25000-30000) سال پێش زاین، به‌ئوه‌ی به‌ تابلوی ئەشکه‌وت ناسراوه و کۆمه‌لێک په‌یکه‌ری به‌رد و گلێن له‌ شیوه‌ی مرۆف و ئاژاڵدا نوینه‌رایه‌تی ده‌کریت که بوون له‌ کات و شوینی خۆیاندا، په‌یوه‌ستن به‌ چالاکیه‌ ره‌یوره‌سمیه‌کان و ره‌یوره‌سمه‌کانی سروشتی کۆمه‌لایه‌تی² ئەشکه‌وته‌کان ده‌که‌ونه ژێر ناوی گشتی هونه‌ری به‌رد و نوینه‌رایه‌تی نزمترین ئاستی ده‌کن ئەشکه‌وته‌که له‌ رووی قه‌باره و قوولاییه‌وه جیاوازه له‌ ئەشکه‌وت و په‌ناگه به‌رده‌کان که له‌ سه‌رانسه‌ری جیهاندا بلا‌وبوونه‌ته‌وه، که له‌ هه‌ندیک مۆدێلدا کیلۆمه‌تر و نیویک تێده‌په‌ریت زۆر لۆ و پۆپی ناوخۆیی به‌ ئاراسته‌ی جیاوازا³ و واقیعی ژینگه‌ی سروشتی دهوروبه‌ری بیروباوه‌ری فیکری کۆمه‌لایه‌تی زاینی ئاماژه‌که له‌ وینه‌کێشانی ئەشکه‌وته‌کاندا یارمه‌تیده‌رمانه بو دهره‌ینانی پیکهاته‌ی ئه‌و بیرکردنه‌وه که وینه‌ی یه‌که‌می دروستکردوه وه بو کۆی گواستیه‌وه بو ئیمه و بۆچی؟ ئایا له‌ واقیعه‌وه‌یه، له‌ خه‌یاله‌وه، یان له‌ هه‌ردووکیانه‌وه؟ مرۆف له‌وته‌ی سروشت به‌ دیارده زۆره‌کانیه‌وه دهوردراوه و له‌و کاته‌وه‌ی هه‌ستی به‌ فشاری ژینگه‌ کردوه درکی پیکردوه. "هونه‌ر به‌تایه‌تی ده‌ستکه‌وته هونه‌ریه‌کان وه‌ک له‌ نیگارکێشان و په‌یکه‌ر سازی و فیه‌گه‌ره گلێنیه‌کان، گرنگیه‌کی گه‌وره‌ی له‌ پیکهاته‌ی بیرێ شارستانی جیهانیدا داگیرکردوه، چونکه‌ ئه‌و فیکه‌ری که ره‌یوره‌سمی ئەفسوناوی مرۆف و بیروباوه‌ری کۆمه‌لایه‌تی و کیشه‌کانی تری بیرێ مرۆفی له‌ سه‌رده‌م و شوینی خۆیدا له‌خۆگرتبوو. میکانیزمی جۆراوجۆریبۆی دۆزرایه‌وه که پیکهاته‌ی ئه‌م جۆره‌ بیرۆکانه له‌ ره‌یگه‌ی هونه‌ری پیکهاته‌وه ره‌وانه‌ی ئاماژه‌ بینراو و به‌رجه‌سته بکات".⁴

"پیاوی ئەشکه‌وته‌کان ره‌نگه‌کان و جیهانه‌ بینراوه‌کانی دهوروبه‌ری به‌یه‌که‌وه گریدا. هه‌روه‌ها له‌ به‌لگه‌کانیاندا هیمای هیزه‌ شاراوه‌کانی ده‌کرد که هه‌ستی پیده‌کات به‌لام ناییبینیت، یان دهرانیت بابه‌تی دوهم چیه‌یه⁵ بۆیه به‌کاره‌ینانی ره‌نگه‌کان له‌ یه‌که‌م چالاکی مرۆقه‌وه له‌ هونه‌ره پلاستیکیه‌کاندا بو دا‌بینکردنی پنداویستیه‌ ره‌وحی و جوانیناسیه‌یه‌کان بووه، له‌ ره‌یگه‌ی ئه‌وه‌وه دهربرینی ئه‌و هه‌ستانه‌ی که له‌ خۆیدا هه‌یه و ئیمزا و ره‌نگدانه‌وه‌کانی، سه‌بارته به‌ کیشه‌کانی ژیان و کیشه‌کانی بیرێ کۆمه‌لایه‌تی، واتا دهربرینه‌کانی ره‌نگه‌کان میدیای فیکری هه‌میشه‌یی مرۆقه و دهرکه‌وتیکی گرنگی پیکهاته‌ فیکریه‌که‌یه، هه‌روه‌ها ئامرازیکی کاریگه‌ره بو دهربرینی فورمه جۆراوجۆره‌کانی ژیان و باوه‌ره‌که‌ی و ئه‌مه‌ش هه‌ر له‌و کاته‌وه‌ی له‌ ئەشکه‌وته‌کاندا ژیاوه.

تویژینه‌وه هونه‌ریه‌یه‌کان رۆلی هونه‌ری وینه‌کێشان وه‌ک ئامرازیک بو دهربرینی ئه‌وه‌ی که پیاوه دیزینه‌که له‌ وینه‌کانه‌وه دروستی کردوه به‌ شیوازی خۆی پشتراست ده‌کاته‌وه "هه‌لکه‌ندنه‌کان چه‌ندین تابلوی دیواریان دۆزیوه‌ته‌وه له‌ ژماره‌یه‌ک ئەشکه‌وتی نیشته‌جیی پیاوی پالیۆلیتی، و

² زوهیر ساحیب. هونه‌ری کوفه و په‌یکه‌ری کوفه له‌ عیراق، چاپی یه‌که‌م، کتیبخانه‌ی زانستی الراند، ئوردن، عه‌مان، ۲۰۱۷.

³ تانیا محمد حسن النما. سه‌رچاومه‌یه‌ک که پشتر باسمان کرد، ل ۶ زوهیر ساحیب، هونه‌ری شانازی و په‌یکه‌ر سازی کوفه له‌ عیراق، سه‌رچاومه‌یه‌ک که پشتر باسمان کرد.

⁴ زوهیر ساحیب، هونه‌ری شانازی و په‌یکه‌ر سازی کوفه له‌ عیراق، سه‌رچاومه‌یه‌ک که پشتر باسمان کرد، ل ۴.

⁵ ئه‌حمه‌د موختار عومه‌ر، زمان و ره‌نگ، خانووی تویژینه‌وه‌ی زانستی، کویت، سالی ۱۹۸۲، لاپه‌ره، ۱۶۱.

رهنگه‌کانیان له دۆخیکی باشی پاراستنیدا، که ناماژه بهوه دهکات که دانیشتوانی ئەشکهوتەکان هونەرەکانیان به پلهی کارامهیی پراکتیزه کردوه⁶، وهک شیوهی (۱) " له‌نیو کۆنترین شوینه‌وارەکانی کوردستانی عێراقدا که تێیدا نمونهی کەرەستە سەر دەمی بەرد دۆزراو تهوه (بورده به‌لکه) له نزیك چه‌مچه‌مال، و سەر دەمی پاشماوه‌کانیان ده‌گه‌رێته‌وه بۆ سەر دەمی خواره‌وهی بەردی کۆنی جۆری ناسراو به ناچۆلی که میژوو و هه‌کیان به نزیکی سهد هه‌زار سال له سەر دەمی نیستاو هه‌زنده ده‌کریت و دواي ئه‌وهی ئاسه‌واری ئەشکهوتەکانی هه‌زار می‌ردیان له سلیمانی و شانیدار له هه‌ولێر خسته‌روو کاتیک پیاویکی نیانده‌رتال له‌م سەر دەمه‌دا له کوردستان ده‌ژیا و په‌نای بۆ ئەشکهوت و بەرد ده‌برد په‌ناگه و پشتبه‌ستن به راوکردن و کوکردنه‌وهی میوه له سروشتی خۆیدا⁷.

وینه‌ی ژماره (۱)

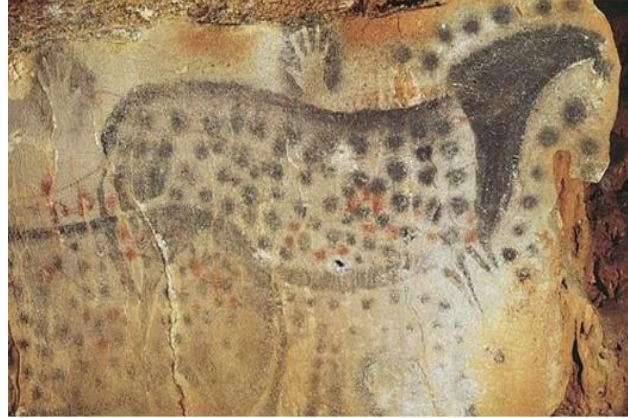
تایبه‌تمه‌ندی وینه‌کیشان به‌رچه‌سته‌ی هونەری زیندوو و جولاهه که به هه‌مه‌چه‌شنترین نامرازه‌کانی ده‌ربهرین مامه‌له له‌گه‌ڵ کێشه‌ی ده‌ربهرینی واقع ده‌کات ئەم فره‌چه‌شنیه له نامرازه ده‌ربهرینه‌کانی مرۆفدا وهک به‌کاره‌ینانی هه‌ندیک ره‌نگی تایبه‌ت. " دروستکردنی وینه‌ی زیندوو تر و جولاو تر به‌تایبه‌تی له کۆتاییه‌کانی سەر دەمی بەردینی کۆن له‌ شوینه‌یه‌ی که هونەر مه‌ندان ناچارن له ریگه‌ی به‌کاره‌ینانی ره‌نگی جۆراو جۆره‌وه مرۆف مرۆف بکهن وه به شیواز و ته‌کنیکی تایبه‌ت به‌کاره‌ینارون که هونەر مه‌ند هه‌ندیک به‌ش له ناژه‌له‌کانی وهک کۆلکه و چاو و گوپی به ره‌نگیکی جیاواز له ره‌نگی هه‌موو جه‌سته‌ی نه‌خشاندوو، و له زۆربه‌ی حالته‌کاندا ئەم به‌شانه ره‌نگی ره‌شیان له‌سه‌ر بوو له کاتیکدا بارسته‌ی جه‌سته‌ی ره‌نگی سوور یان قاوه‌یی بۆیاخ کرابوو له نمونه‌کانی دیکه‌شدا هه‌موو جه‌سته‌ی ره‌نگی ره‌ش بوو، پاشان سیبهری سووری تۆخی له‌سه‌ر بوو و هیلی کورت و به ره‌نگه‌کان هه‌لکه‌ندرابوو بۆ نیشاندانی ماسوله‌که‌کانی جه‌سته⁸.

6 ئایمار، ئەندریا. میژووی گشتی شارستانیته‌کان، به‌رگی یه‌که‌م، به‌رگی یه‌که‌م، نووسراو ته‌وه سەر زمانی عه‌ره‌یی: فه‌رید، نه‌ی، داغر، و فونادج، ئەبو رحمانه، بلاوکره‌کانی عوبده‌ت، به‌یروت، ۱۹۶۴، ل ۱۲۳.

7 باسما گ، فه‌ره‌ج. گه‌نجینه‌کانی مۆزمخانه‌ی عێراق، زنجیره‌ی هونەری ۱۷، وه‌زاره‌تی راگه‌یاندن / به‌ریزه‌بهرایه‌تی گشتی شوینه‌وارەکان: به‌غدا بی تی، ل ۱۴.

8 (ئه‌لپاشا، حه‌سه‌ن، هونەر له پێش میژوودا، چاپی یه‌که‌م، کتێبخانه‌ی خانووی نووسینه‌ی عه‌ره‌ب: قاهره. سالی، 2000، لاپه‌ره ۵۵.

هونەر مەند لە کاتی خۆیدا راستگۆ نەبوو له گواستنەوهی و اقیع و وینەهی بینراو هەکی بۆیه حەزی له ناساندنی جۆریک له سادەیی و کەمکردنەوهی فۆرمەکان بوو بەبێ ئەوهی گرنگی به فۆرمی هاوتای واقعی زیندوو بدات بۆ بەرجەستهکردنی هەستی سۆزداری و بینینه دەربرینهکەهی چ شتێک گرنگی فۆرمه پرمزبیهکان له پیکهاتهی فیکردا چالاک دهکات وەک وینەهی ژماره (۲).

وینەهی ژماره (۲)

"له هەندێک نمونەدا هونەر مەند وشەیی ئەسپی له واقیعهوه قەرز کردووه، به لأم به مانایهکی رەمزی بهکاری هیناوه که تێیدا به کەمکردنەوهی شیوهی سەر و هەروەها باقی وردەکاریههکانی جهسته له واقیع دوورکەوتوو ئەوه" ⁹ جۆریکه پهيوهندی فۆرماتیف له ریگهیی تایبهتمهندیهکانی کورتکراوه و خالیگهراپیهوه به گرنگیهکی بینراووه که رەنگه پهيوهست بیت به وینەیهکی فیکر بیهوه که بهستراو ئەوه به شیوهی ئەسپهکەوه شیوهی ئەسپ لێرەدا تایبهتمهندی سروشتی خۆی لهدهستداوه، کاتیک چووته ناو نهخشی فۆرماتکردنەوه و بووته خاوهنی وزهیی دەربرینی تایبەت له ریگهیی سیستهمی پهيوهندی لهگهڵ شیوهی خاله رەنگاو رەنگهکانی دهوروبهری واتای شیوهکه له ریگهیی جۆریک له پیکهاتهی هێما چالاک دهکریت شیوهی ئەسپ + شیوهی خالهکانی دهوروبهری بۆ کۆکردنی بیروکەهی ماناداری گرنگ سهبارەت به پێداویستیهی رۆحی و باومر بیهکان له پیکهاتهی بیرکردنەوهی مروۆفی ئەشکهوتدا.

ب_رەنگ لای شارستانیەتی میژوپۆتامیا له میژوودا:

سۆمهریهکان:

سۆمهریهکان ئەم داھینەرە سەرەتاییانە له میژووی مروۆقایهتیدا حەزیان له بهکاری هینانی رەنگ و اتا رەمزی و رۆحیهکان وەک دەربرینی کیشهکانی بیری کۆمه لایهتی لهخۆدهگریت. "له ماناکانی (نیشانهکان) له دروستکراوهکانی سۆمهریدا، پهيوهندیهکه وەک پیکهاته له ناوچهی خهیاالی دهرهوهی فەزای پیکهاته کۆنکریتییهکان له ماناکانی (نیشانه)دا له دروستکراوهکانی سۆمهریدا، پهيوهندیهکه وەک پیکهاتهیهک (نیشانه) له ناوچهی خهیاالدا له دهرهوهی فەزای پیکهاته کۆنکریتییهکان

⁹ تانیا محمد حەسەن ئەلنەحمە. سەرچاوهیهک که پیشتر باسمان کرد، لاپههه، ۱۰۵.

کاردهکات، چونکه لیکدانهومیهکی ئینتیتیتیف بۆ نابینراوهکان لهگهڵ قالبهکانی بینراوهکان له چوارچیوهی بیرۆکهی (چالاککردنی ئاماژهکه) کاردهکات"10.

سیستهمهکانی فۆرمهکانی سۆمهری دهر دراویکی پیکهاتهی کولتوری سۆمهریه وهک گوتاری پلاستیکی داھینهرا نه که له چوارچیوهی بیرۆکهی (چالاککردنی ئاماژه)دا کاردهکهن، بۆیه ههلمژینی وینهکیشان و رهنگهکانی سۆمهری له خویندنهومیهکی ناوخۆیی دهقهکهوه سهراچاوه دهگریت ههروهها بیرۆکهیهک لهبارهی ماناکانی رهنگ له بیرى شارستانی سۆمهریدا دهرهخسینیت .

لیکۆلینهوه له ماناکانی رهنگ له وینهکیشان و پهیکهسازی و کۆفهی سۆمهریدا پێویستی به چالاککردنی بیرۆکهی ئاماژهکردن ههیه بۆ بارکردنی رهنگهکان به گرنگییه رهمزیهکانیان له پیکهاتهی دهقهکاندا. یهکهمیان لهم زالانه ژینگهی سروشتی بوو، که فشاری ژینگه دهگۆرا و پر بوو له تیکچوون، وهک پرووداوهکانی لافاو و مردنی رووهک له هاویندا و له دایک بوونیان له بههاردا.

گوايه بهکارهینانی رهنگهکان پهيوهسته به واتا فیکرییهکانی پهيوهسته به گوتاره فۆرماتیقهکان که ئاراسته دهکرین بهرو ئهو پههابه که زاله بهسهر پرووداوهکاندا لههونهره سۆمهریهکاندا وهک نیشاندهریک واتاکی خۆی له ریگهی پیکهاتهی تهواوتهی کارهکهوه پشتراست دهکاتهوه، بهو پێیهی دابهشبوونی رهنگهکان کۆد دهکات زالبوونی ههندییک رهنگ بهسهر ههندیکی تردا بۆ ئهوهی بهشداریهکی کاریگهرا نه له دارشتنی دهربرینهکاندا بکات، ههروهها خویندنهوهی (نیشاندهرهکان)له ئالای شاهانهی ئور که له لایهن شوینهوار ناسه بهریتانییهکه لیوناردۆلی له گۆرستانی شاهانهی ئور دۆزرایهوه، وینهی (3).

وینهی ژماره (3)

10 (زوهر ساحیب، وانهبژی میژووی هونهری سۆمهریه، میکانیزمی هونهره جوانهکان، زانکۆی سلیمانی، شههر عنون

رهنگ لای شارستانی بابل:

یهکیک له شارستانهکانی جیهانی کۆن و گهورهترین پایتهختی شارستانی هتی میژو پوتامی پایتهختی ئیمپراتوریهتی بابلی و "یهکهم شار به 200,000 هزار بابل دهکوتته سهر قۆلی رووباری فورات نزیکه ی 85 کیلومتر له باشوری بهغدادی پایتهخت" ¹¹ "دامهزانندی بابل وهک هیزیکی ههریمی له رۆژهلاتی نزیک هاوکات بوو لهگهڵ بهزانندی دهسهلاتی حمورابی پاشای شهشهمی بنهمالهی بابلی یهکهم ¹². بابلیهکانیش یهکیک بوون لهوانهی که رهنگیان بهکار هیناوه له کارهکانیان بهگشتی ههموو ئهو رهنگانهی که له تهواوکردنی وینهکیشانهکاندا بهکار هینراون گرنگی خۆیان لهرووی شوینهکهوه دهردهبرن، ههروهها گرنگترین تاییهتتمندی ئهم وینهکیشانه که گهورهیه ههمچهشنی رهنگهکانی ناوی، رهش، قاهویی، سوور، زهره، پرتقالی، شین له ههموو سبیههکانیدا و سپی ههیه و ههموو رهنگهکانی پالیتکه له نیگارکیشانی هاوچهرخدا لهم وینهکیشانهدا نامادن و رهنگه ئهمهش نامازه بیت بو زانستی پیشکوتن له کیمیای رهنگهکان وهرگیراوه کیمیاییهکانیان که باشترین تاییهتتمندی ئهم سهردهمهیه رهنگ کاریگری خۆی ههیه له نوینهرایهتیکردنی ئهو فۆرمانهی که دروستی دهکهن رووداوی دراماتیک لهم دیمهندها، بۆیه رهنگهکه ئهو کۆده بوو که گوتارهکه بههۆیهوه گرنگی فۆرمهکانی رهمزی رادهگیهنیت و ئهو کۆدهیه که نامازهیه بو هیللی دابهشکردن یان جیاوازی نیوان فۆرمهکانی خوداوهندهکان و فۆرمهکانی پاشاکان و کارهکتههکانی تری دیمهنهکه، وهک خوداوهند ئیشتار به جلی سپی رهسهنهکهیهوه و به شریتی سوور رازاوهتهوه جوانی خۆی له ریگیه رهنگهوه دۆزیوهتهوه ههروهها عهبا ی شازیمری بۆچی سهوزایی گرنگی رهمزی خۆی دۆزیوهتهوه.

رهنگ له دیواربهندی ناشوریهکان:

"یهکیکه لهو شارستانییهته گرنگانهی لهسهر خاکی دهسهلاتیکی سهیر و سهمههه و هبیر هینرهوه له ناوی ههندیک شارستانییهتی کۆندا ههیه و ئهو ناشورهی که شارستانییهتی سۆمه و نهکاد و بابلی به میرات گرتوه، و هونههکانی له بیرهکانی هونهری بابلی کۆن قوت خواردوه، بۆیه له سۆمهیهکان یان بابلییهکان کهمتر چالاک نییه سهبارته به واتا دهربرینهکان له گوتاری زانستی و هونهری خۆیاندا، چونکه ناشور لانکهی توخمیکی گهوره بوو که پهیههندییهکی نهسراوهی له میژوودا دروستکرد" ¹³.

"لهکاتیکدا ئهو دووانهی دوایی دهکونه ناوچهگهلیکی خالی له بهرد و دارستان، که زۆرتترین کاریگریان لهسهر کههستهی خاوی هونهری پلاستیک ههبووه، بهتاییهت هونهری تهلارسازی، خشت و هاوهنیا له بیناسازیدا بهکار هیناوه، بهلام له ناشور و لاتهکه شاخاوی بووه". و لهناو ئهو دا ئهلاباستهری بهردی لیمو بوو که ناشوریهکان پایتهختی ئهبهدیان لئ دروست کردوه جوانترین نووسراویان لهسهر ههلهکهندوه، بهلام بهداخهوه رهقبوونی کهمی ههیه، بۆیه تهنها له بنی دیوارهکاندا بهکار دههینریت" ¹⁴.

11

<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.telegraph.co.uk/travel/lists/biggest-city-through-history/&ved>

¹² مارگریت روتن (۱۹۸۴). میژووی بابل. مالی بلاوکاروهکانی نوویدات. لاپهه ۴۰.

¹³ (بارو، ئهندرئ، بیلاد عاشور، ت: عیسا سهلمان و سهلیم تهها، دار الرهشید: بهغدا سالی ۱۹۸۰، لاپهه ۱۱).
¹⁴ (عفیف بههسنی، هونهری بهدرنژیایی میژوو، چاپمهانی و گازینی فهرمی: دیمهشق، سالی ۱۹۷۰، لاپهه ۴۴).

بەم شێوەیە ئاشوورییەکان بەهۆی سەلیقەیی زۆریان تابلۆی دیواری رەنگاورەنگیان لە رادەبەدەر بەکارهێنا، بەتایبەتی لە شارەکانی ئاشوور و خورساباد و نەمرود. لە ساڵانی ۱۹۳۰- ۱۹۳۱ هەندیک تابلۆی دیواری ئاشوور کرد. " لە سەدەیی نۆیەم و حەوتەمی پیش زایینەوه، بەلام سەلماندی کە مەحاله لە دیوارەکان جیا بکەیتەوه. بەلام ئەو نوسخەیانەیی نیگارکێش (لوسیەن کارنۆت) دروستی کردوون، وە بەهەرەیهکی نااسایی دەر دەبریت لە ویناکردنی فۆرمی مرۆف و ئازەلدا، کە ئاشوورییەکان هەمیشە نیشانیان دەدا. سەرچاوەی رەنگەکانیان زۆرن لەوانەش رەنگی پرووکی و ئازەل و کانزاکان ئەو هونەر مەندە ئاشوورییە زۆر حەزی لێبوو دیواره رەنگاورەنگەکانی بە جوانترین رەنگەکان دەر ازینیتەوه بۆ ئەوهی درموشاوهیی ژیان لە جوانیدا زیاد بکات، بۆیە جۆریک لە هەستی دەر بریوه، جگە لە نزیکیی هونەر مەندی ئاشووری لە بەدییهێنانی فۆرمی مرۆف" بۆمان دەر دەکەویت کە بەهەرەیهکی ناوازه لە ویناکردنی فیگەری ئازەلدا هەیه، کە ئاشوورییەکان هەمیشە بە شێوهیهکی لێهاتووانه نیشانیان دەدا و بۆیاخەکانی وەک بۆیهی ستیریۆسکۆپی یان رەنگی خاکی بەکار هێنران". لە رەنگی رووناکی و سووکدا، و دوو شێوازی بەرچاو هەبوون، جیاکراونەتەوه یەکەمیان بریتییە لە هێلکاریکردنی سنوورەکان بە رەش پیش بەکار هێنانی رەنگەکان، و دووهمیان بە سنوورە سوورەکان تاییهتەمەندە کە لێره و لەوهی لە خاله سەر مەکیهکاندا جەختیان لەسەر دەرکرایهوه و بە گواشی رەش کەواتە رەش و سوور و شین رەنگی بالادەست بوون.

رەنگ لە شارستانیەتی میسری کوئن

گرنگی رەنگ لەم وینە کێشانەدا وەک ریکەوتننیککی جیگیر بوو، کە کار دەکات بۆ رەوانەکردنی دەرکەوتە راگوزەرەکانی بوون بۆ بەها مانا جیگیرەکان "ناوچەکانی رەنگ لەم وینانەدا بەپیتی یاسا جیگیرەکانی قەشە هەلەبژێردراون و بۆلینکراون و خویندرانەتەوه، بۆیه و اتاکانیان زیاتر ئاماژەیه بۆ ئەوهی هاوشێوهی ئەزموونی دەرەکی بن. کاتیک تەمەری دیواره رەنگە کە دیمەنیککی ئایینی یان پرسە، و اتاکانی رەنگەکان و اتاکانی رەنگاورەنگن دەگۆریت بۆ ئاشوورکردنی تاییهت، سەوزیش پەيوهسته بە بێرۆکەیی زیندوو بوونەوه لە ژیانی هێشتادا" 15

"بۆیه نیگارکێشی میسری وەلامی ئەو مەرجانەیی دایهوه کە یاساکی قەشە سەپینراون، کاتیک پیستی تەرمی ئۆسیریس خوداوەندی مردووەکانی بە سەوز نەخشاندوو بۆ ئەوهی هێمای زیندوو بوونەوه و ژیان و گەرانەوهی ئەو رۆحە بییت کە پیش کیشکردنە کە دیت لە دلی مردووەکان لە هاوسەنگی راستییدا، لە کاتیکدا بە ریزهوه لەبەر دەم دوو دادوهرە کەدا کەنۆش دەبەن" 16

دەشلێت "لە کاتیکدا رەنگی رەش لە سەقی گۆرەکاندا پەيوهسته بە نیشانەیی تاریکیهوه کە هەرەشە لە سەر هەلەدانی رووناکی دەکات، هەر وهه نیشانەیی رەنگی زەرد پەيوهسته بە زێرەوه، ئەو ماددە ئەبەدییهی کە بە نەبون پنی ناگات، و کە هەیه پەيوهندی بە نیشانەیی خۆری ئەبەدییهوه هەیه کە ژیان دەبەخشیت" 17.

"لە رووی تەکنیکیهوه رەنگەکان سادە بوون، یەکەم کەرەستەکانیان لە سروشت دەر هێنرا و ورد دەرکان و دواتر تیکەل بە ئاو دەرکان کە کەمیک چەسپی بۆ زیاد دەرکرا. ئۆکر بە رەنگی سوور

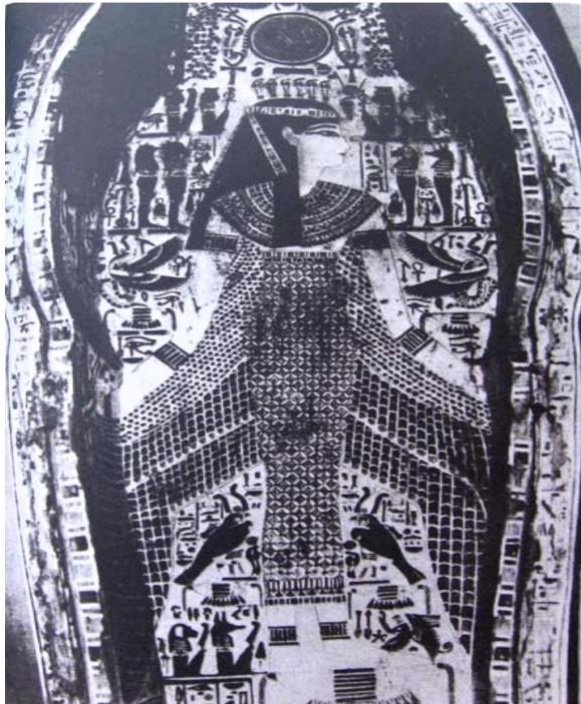
15 (زوهیر ساحیب، هونەری فیرعەونی، ئۆیس سی تی، لاپەرە، ۲۶۷.

16 بەختەمەری ناگاشا. هونەری میسری، بەشی یەکەم، سەرچاومەیک کە پێشتر باسمان کرد، ل ۸۷۵.

17 زوهیر ساحیب. هونەرە فیرعەونییهکان، سەرچاومەیک کە پێشتر باسمان کرد، ل ۲۵۶.

و زەرد و قاوھیی زال بوو و چریبەکەیی بەپێی بری تاووهیی دەگۆرا. بەزۆری لە رەنگکردنی جەستەیی مرۆفدا بەکار دێت، دواتر لیمۆ یان سپی گچکە، کە لە رەنگکردنی جل و بەرگ و زمویدا بەکارهاتوو هەروەها لە کوتایی شانشینی هەژدەهەمدا، و هونەرمەند بەکاریدەهێنا بۆ پیشنیارکردنی رادەیی شەفافیت یان چری بە دوو هیندەکردنی چینهکانی بۆیاخەکەیی، و ئەو سپی لەگەڵ تۆکەری سوور تیکەل کرد بۆ دەربرینی رەنگی پەمەیی رووناکی بۆ جەستەیی ژنان و هەندیک میوه و نازەل و خواردن لە دیمەنەکانی پیشکەشکردندا¹⁸

لە وینەیی ژمارە (4) روونە و ئەم وینەکشانا ئەمانەن بۆ تیروانینی هونەرمەند بۆ هیز لە بەخشینی دۆخیکیی ئەفسونای لە رینگەیی رەنگی تاییەتەوه، هونەرمەند سەرکەوتوو بوو لە چالاککردنی پیکهاتەیی مانا لە نیوان سیستەمەکانی پەيوەندیەکانی پئویست بۆ بەدەستەینانی باشتترین ئەدای پلاستیکی لەم ریکخستەدا. گرانبەت بە هێلی رەش و سپی بەهەیکەیی وینەیی هەیه و بەو پێیەیی ئەو رەنگانەیی کە هونەرمەند بۆ ئەم رەنگانە بەکاری دەهینیت رەش و سپین و گرانبەتەش بە رەنگەکەیی (خۆلەمیشی) بە روونی ئەمانەیه بۆ هەستی دیکۆراتی ناسکی گرنگییەکەیی، بەر هەمەکانی باس لە

بەهای مانا و جوانکاری دەکات کە ئەمانەکە بوو. ئەنیا ئایینی یان پرسە لەم جۆرە وینەکشانا دا گرنگی رەنگەکان دەگۆریت، بۆیه سەوز هیمای گۆلکردنی ژیانە لە روو مەکاندا، بەم شێوەیه دوو خوداوندەکە (ئۆسیریس و ئەمون) بە رەنگی سەوز دەر دەرکەون، چونکە ئەوان خوداوندی روو مەکان و بەخێوکردن لە کاتی کادا رەش هیمایە بۆ ئەو تاریکییەیی کە رینگا بۆ دەرکەوتنی رووناکی خۆش دەکات، و رەنگی سیلتی رووبار مە (قاوھیی) کە توومەکان دەشاریتەوه لەگەڵ رواندنی هیمای زیندوو بوونەوه و زەردەکە دەباتە شوینی زێر، ئەو ماددە نەمرەیه کە دەست لە گەندەلی نادات و کە بەر جەستەیی خۆری ئەبەدییه کە ژیان دەبەخشیت، هەر بۆیه ناوی پاشا لە ناووه (کار تۆش) نووسراوه. لەسەر پاشبنەمای زەرد، و پاشبنەمای زەرد لە ژووری ناشتن واتە لە قوولایی گۆرەکانی شاهانەدا سەبارەت بە سوور رەنگی نەفرەتی خوداوند سیئە تەنانەت لە نووسینیدا هەروەها رەنگی بیابانیش بوو

وینەیی ژمارە (۴)

بەلام ئەوه نەبووه هۆی ئەوهی هونەرمەندان رەنگەکان لە شێوازیکی جیاواز لە بابەتەکانی غەیرە ئایینیدا کە زۆر بەی کات رینگە بە نازادی دەمدن.

18 تاروات تۆکاشا. هونەری میسری، بەشی یەکمەم، سەرچاو مەیکی بیشتەر باسکراو، ل ۸۹۷

رهنگ لای گوتیهکان:

بهکار هینانی په نجره ی بهرز و گور بهکار هینانی مؤتیف که له سروشتهوه قهرز کراوه وهک گول و شویوهی رووهک، که زورن و وردن له جیه جیکردندا. بهم شویوهیه شیوازیکی نیگار کیشان له سهر شووشه دهر کهوت که په نجره ی کلنسا بهرز هکانی گوتیک دهر ازینتهوه و کاتدراییلهکان و کاردهکات بو هینانی روونای رهنگاورهنگ بو ناوهوهی، وه په عیهتهکانی بی گومان ئایینی بوون و یهکیک له کونترین وینهکانی شووشه ی قیترال ئهوانن که له کلنسا ی سانت ئونیسدا دوزراونهتهوه. بهجوریک که زانایانی ئایینی له سهرتهای سده ی نئی زاینیهوه نووسیویانه تیشکی روونای شووشه ی رهنگاورهنگدا تیده پهریت بهی ئهوه ی بگوریت، و دهتوانیت هیمای که شووهوای روچییه که ی بیت.

رهنگ له سهرده می رینیسانس:

قوتابخانه ی نیگار کیشانی ئیتالی له توخمه جیاوازهکانی ههموو شاریکهوه سهریان هه لدا وهک قینیز و فلورانس و هند. بهم شویوهیهش، شیوازیکی نئی له هونری نیگار کیشیدا دهر کهوت که به دیدیکی جیاوازه تاییه تمه ند بوو. فاکتوریک دیکه که بووه هو ی سهره لانی هونری نئی نیگار کیشان له فلورانس له سده ی پانزه هه مدها، بو ئه کاریکرییه بوو که نووسینهکانی ئه لپیری له سهر هونری بهر ههمیان هینابوو.

(ئه لپیری) دهر باره ی هونری له سالی ۱۴۳۵ ئه لپیری ریساله یه کی له سه ر نیگار کیشی نووسی، که تاییه ت به (پروفیلچی، دوناتیلو، غیبیری، لوقادیلارویا، و ماساچیو) و تاکه نیگار کیش بوو که له کاتهدا کوچی دوابی کرد، یه که میان: بی بایهخی سروشت دهتوانریت به بهکار هینانی دیدگا بهدست بهینریت و دووم: ئهوه یه که شیوهکان پیویسته به گروپی دراماتیک ریکبخریت بو ئهوه ی گیرانهوه که روون بیتهوه، ئه مهش باشتره له دروستکردنی وینه یه کی ساخته¹⁹

میژوو ئهوه قوناغانه دهر گریتهوه که تیروانینی " مروقهکان بو شتهکان جیاوازییه کی بهر چاوی هه یه له گه ل ئهوه ی له سهرده می دیکه دا هه بووه، بو نمونه: وا دیاره فوتوگرافرانی سهرده می رینیسانس ههموو شتیکیان بینینیت له رووناکیه کی تاراده یه ک ته خندا، و له بهر ده میاندا له چه پوه بو راست به مهودایه کی فراوان بلاوده بیتهوه، به لام قولیه کی که می هه یه، و ههموو شتهکان به هیلکاریه کی روون و دیار ده بینن²⁰

چه می مؤدیر نیته له بنه ر هتدا له سهر هه لوئیستی ریژیه ی و نایه کسان ی شتهکان دامه زراوه، " ناتوانین دهست به سهر نه خشه ی هونری مؤدیر نیستی له سده ی بیسته مدها بگرین، به هو ی فراوانی وونی راست و ئاسویی و دروستبوونی کولتوری جیهانی تاییه تمه ندی ئهوانه". په یکه ری ههموو کولتور هکانن،

19 (پیترو لیندا موری، هونری رینیسانس، لاپه ره، ۴۶.

20 (فلانگان، جورج له سهر هونری مؤدیرن، ت: نه مال مه لده، م: سه لاه تاهیر، دار المعریف: میسر 1962، 5 نایکونوگرافی: نوینه ایه تییه که له ریگه ی نیگار کیشان، نیگار کیشانی نهوت یان په یکه تاشیه وه

به تاییدت تیکه‌کردنی چه‌مکه‌کان له سالانی سهره‌تای سه‌دهی بیستم، پاشان سه‌ردهمی نیوان جهنگی جیهانی یه‌که‌م و دووهم²¹.

"سییم فوکوسی فیکری مۆدیرنه نیه‌لیزمه، نیچه یه‌که‌م که‌سه که باسی بنه‌مای نیه‌لیزم ده‌کات و به‌م بنه‌مایه مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه که (به‌هاکان هیچ به‌هایه‌کیان نییه)، واته له‌گه‌ل هانتی... سه‌ردهمی مۆدیرنیته، نه‌بووه، بۆیه به‌هاکان هه‌موو مانا یان واقیعیان له‌ده‌ستد، به‌لام ئه‌وهی نوئییه (نیچه) وه‌سفکردنی نیه‌لیزمی سه‌ردهمی مۆدیرن وه‌ک (نیه‌لیزمی ناته‌واو)، و ئه‌و پاساو بۆ ئه‌وه ده‌هینتیته‌وه، به‌چی سه‌رنجی له‌سه‌ر فه‌لسه‌فه‌ی مۆدیرن دا له‌رووی هه‌ول‌دان و مه‌یلی گه‌ران به‌دوای به‌ها نوئییه‌کان بۆ جیگرتنه‌وهی ئه‌وان سه‌بارت به‌به‌ها دارماوه‌کان، له‌ئهنجای کالبوونه‌وهی جیهانی خوداوه‌نده‌کان، و هه‌ستی مرۆفی مۆدیرن بۆ هه‌لاوسانی هه‌میشه‌یی و... گۆرانکاری له‌ده‌ستدانی ئه‌و ئاماژه‌یه جیگیره‌ی که پشتی پیده‌به‌ستیت²².

²¹ (زمینه‌ت بیتار، لاپه‌ره، ۷).

²² (فته‌حی تریکی و رشیده تریکی، لاپه‌ره، ۱۲۶).

تهوهره‌ی دووهم:

رهنگ له هه‌ندیکی تابلۆی جیهاندا:

رهنگ له هه‌ندیکی تابلۆی کوردیدا:

تەوهرەى يەكەم:

أ_رەنگ لە تابلۆ جیهانیدا:

1_ناوی ھونەر مەند: فرانسيسكو گويا

سالی دروستکردنی: 1814

ناونیشانی تابلۆ: تیربارانی شۆرشگیران

قوتابخانەى: رومانسیزم

شوین: موزەخانەى ناشنال دیل پرادۆ

قەبارە: 2.68 م × 3.47 مەتر

وینەى ژمارە (5)

مەتریال: رەنگى رونی لەسەر تابلۆ

لە کارەکەى گویدا که به ناوی تیربارانی شۆرشگیران وەک لە وینەى ژمارە (5) بەدیاردەکەوى ھەوئیدا یادى بەرخۆدانى ئیسپانیا بکاتەو بەرامبەر بە سوپاکانى ناپلیۆن لە کاتی داگیرکردنی ۱۸۰۸ لە جەنگی نیمچە دوورگەکە، کاتیک سەیری رەنگ و پروناکی دەکەین تەکنیکی Chiaroscuro بەکارھینا بۆ دروستکردنی جیاوازی پروناکی و تاریکی ھەروەھا رەنگی رەنگەکەى پیکھاتوو لە رەنگی زەوى و تۆنى بیلايەن. ھەر رەنگیک که بەکار دیت لە رەنگی سووکترە بۆ نمونە بیجەکە لە پانتۆلى وینەى ناوھندییە پانتۆلى سەوزى کالى وینەکە لاری راست پاشان سوورەکەى خۆنەکە که وا دەر دەکەوێت پرووبەری رەنگیکى دراماتیکی دروست دەکات لە کاتیکدا لە ھەمان کاتدا زۆر پرووناک نییە، ناوچەى تاریک ھەمە لە دەوروبەری دیمەنى ناوھندی که بە رەنگە سووکەکان که راستەوخۆ بەسترانەتەو بە چرکەو لەسەر زەوى.

لە راستیدا چرکان تاکە سەرچاوەى پرووناکین لەم پیکھاتەیدا ئەمە لە کراسە سپییە بەھێزەکەى ژمارە ناوھندییەکەدا دووبارە دەبینتەو، که وا دەر دەکەوێت تاکە رەنگی "پرووناکتر" بێت بە بەراورد لەگەڵ رەنگەکانى تری بیلايەن، بۆ نمونە: نزیکوونەو لە پێشەو ئیمە تیشکی پرووناکی دەبینین لە چرکەو لەسەر زەوى ھێلى سێبەر دروست دەکات گویا ئەمانە بە شێوھەیکى سەرنجراکیش وینە دەکیشیت، وەک ئەوھى سێبەر ھێلکی جیاکردنەو دروست بکات لە نیوان قوربانییەکان و سەربازەکان، ھەروەھا رەنگ و پرووناکی پەيوەندیان بەو ھیمایەو ھەمە که لێردا لە لایەن گروپە جیاوازەکانی پیاوانەو نیشان دەدریت، واتە ئەوانەى لە سێدارە دراوان و سەربازەکان ئەو ژمارەھەى لە پرووناکییەکەو دەر دەکەوێت ئیمە دەتوانین روخساری قوربانییەکان ببینین که بە پرووناکی چرکەو پرووناک کراونەتەو.

سەربازەکان لە تاریکی یان سێبەرەکاندا راوستاون و بە نزیکی وەک تاوانباریکى بى روخسار و بى ناو دەبن لە ئێدەمکردنی کەسانیک که دەکریت ھەر کەسێک بن ئەگەر ئەم تابلۆیە بەبى چوارچیو میژووبیەکەى ببینریت، ھەموو ئەوھى لەبارەى سەربازەکانەو

دهیزانین له جلوبەرگهکانیانوه دین لهگهڵ نهوهشدا نیمه نهم بهکارهینانه دهبنین له فلچهی شلتر دهربرینی زیاتر ههنگاوی فلچه له تهواوی پیکهاتهکهدا، نمونهی دیکه وردهکاری مۆدیلی بچووکتر دهگریتهوه وهک قژی قاوهیی وینهی ناوهندی و ههروهها جلوبهرگی زۆریهیی نهو ژمارهیهی که جیبهجی دهکریت. جلوبهرگهکانیان له جلوبهرگی سهربازهکه بی وینهتر دهردهکهون که وا دهردهکهویت به فلچهی جوانتر وینه کرابیت.

2_ هونهرمه‌ند: فینسنت فان کوخ

سالی دروستکردنی: 1885

ناونیشانی تابلۆ: پهتاته خۆره‌کان

قوتابخانه: هونه‌ری مۆدیرن

مه‌تریال: ره‌نگ له‌سه‌ر تایلۆ

شوین: مۆزه‌خانه‌ی فان کوخ

قه‌باره‌ی تابلۆ: 82x114سم

وینه‌ی ژماره (6)

له کاره‌که‌ی فان کوخ که پهتاته‌خۆره‌کانه وهک له وینه‌ی ژماره (6) به‌دیار دهکهوئ ره‌نگه‌کان زۆر ره‌نگاو ره‌نگ نکاتییک سه‌یری پهتاته‌خۆره‌کان دهکه‌یت تابلۆکه به زۆری له ره‌نگی خۆله‌میشی قاوه‌یی سه‌وز پیکهاتوهه که‌میک تونی قور هه‌موویان زیاتر یان که‌متر وهک یه‌کن، به‌لام فان کوخ ده‌بوو چه‌ندین ره‌نگی جی‌وا‌ز به‌کاربه‌هینیت بو به‌ده‌سته‌هینان. نهو دهر‌باره‌ی "تونه شکاوه‌کان"ی خۆینده‌وه له کتیبینکدا که دهر‌باره‌ی تیکه‌ل‌کردنی دوو ره‌نگی ته‌واوکه‌ر (ئه‌وانه‌ی یه‌کتر چ‌ر‌تر ده‌که‌نه‌وه) سوور و سه‌وز بو نمونه‌ پرت‌ه‌قالی و شین نه‌گه‌ر به یه‌کسانی تیکه‌لیان به‌ک‌میت خۆله‌میش ده‌بیت. له‌م پیکهاتیه‌دا چه‌ندین تون هه‌یه‌ قاوه‌یی ره‌ش و بۆشاییه‌کی گشتی خۆله‌میشی له‌ نامیه‌که‌دا بو برا‌که‌ی، فینسنت فان کوخ دهر‌باره‌ی هه‌لبێژاردنه‌کانی ره‌نگی خۆی نووسی، نهو ئاماژه‌ی به‌وه کرد که چه‌ند تاریک بووه و له راستیدا ره‌نگی سپی به‌کارنه‌هیناوه روونکردنه‌وه‌ی نهو ره‌نگه‌ بیلایه‌نه‌یه‌ که له تیکه‌ل‌کردن دروست ده‌بیت. فان کوخ هه‌روه‌ها روونیکرده‌وه که بۆشایی ناوه‌وه به‌ گلۆپه‌که‌ی ناوه‌راست رووناک کراوه‌ته‌وه که وا ده‌کات به‌ خۆله‌میشی تۆخ دهر‌به‌کهویت، نهو ئاماژه‌ی به‌وه‌شکر‌دوه‌ که رووناکی گلۆپه‌که‌ رووناکیه‌کی زبیرینی سووره که له سپی کالتر دهر‌ده‌کهویت. نهو زیاتر ره‌نگی پینستی جوتیاره‌کانی وه‌سف کرد تیبینی نه‌وه‌ی کرد که ره‌نگی گۆشته‌که له سه‌ره‌تا‌دا به هه‌ندیک تۆکری زه‌رد و تۆکری سوور و سپی وینه‌کرا‌بوو، به‌لام بو نهو زۆر سووک بوو و ره‌نگی خۆی گۆری بو نه‌وه‌ی له‌ نامه‌که‌دا وه‌سفی کرد شتییک وهک ره‌نگی پهتاته‌یه‌کی خۆلا‌وی که بیکومان قسه‌ی له‌سه‌ر نه‌کراوه. هه‌رچه‌نده فان کوخ تابلۆیه‌کی بیلایه‌ن و ره‌نگی تاریکی کیشا به‌لام له راستیدا نهو به تیکه‌ل‌کردنی ره‌نگه‌ جو‌را‌وجۆره‌کان دروستی کرد بو به‌ده‌سته‌هینانی ره‌نگه‌ خواستراوه‌کان هه‌روه‌ها ئاماژه به‌ گر‌نگی و سه‌رنجی هونه‌رمه‌نده‌که ده‌کات بو نه‌وه‌ی چۆن تابلۆکه دهر‌ده‌کهویت و هه‌ستی پێ ده‌کات باب‌ت و ره‌نگه‌کان له‌ کوتاییدا ده‌بنه تیکه‌له‌یه‌کی پیکه‌وه به‌ستراو.

3_ ناوی هونهرمه‌ند: ئیدوارد مونیش

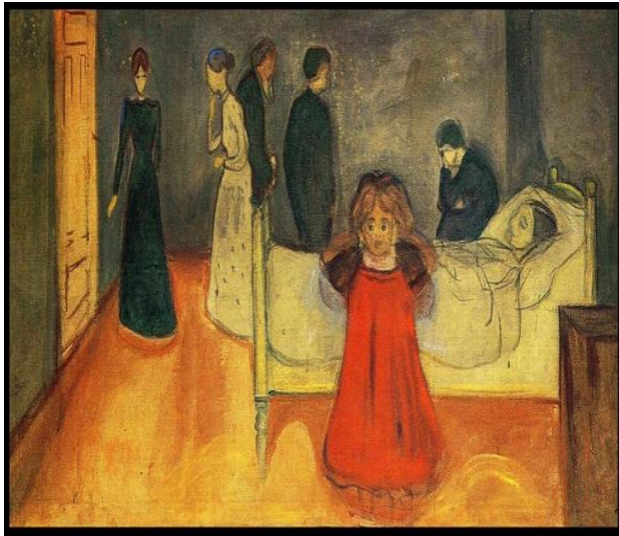
سالی دروستکراو: 1893

ناونیشانی تابلو: مردن له ژووری نه‌خوش

سه‌رده‌مه‌کان: سیمبولیزم

مه‌تریال: په‌رنگی زه‌یتی له‌سه‌ر تابلو

قه‌باره‌ی تابلو: 40 × 56 سم

وینه‌ی ژماره (7)

شیکردنه‌وی کاره‌که:

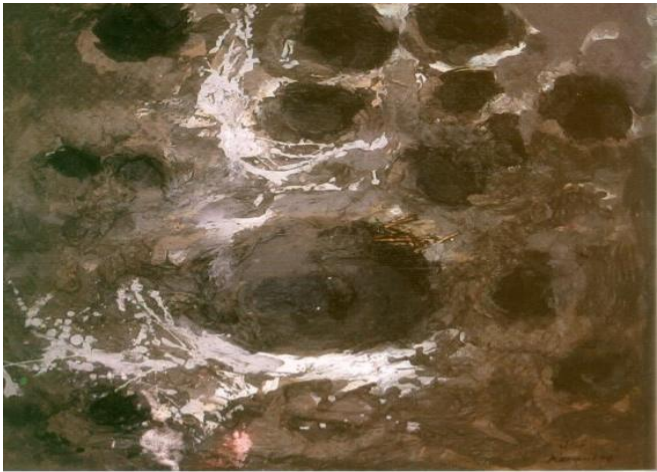
وه‌ک له وینه‌ی ژماره (7) دیاره له‌م تابلوی دهر‌بریندا دیار‌ترین تاییه‌تمه‌ندی هه‌و‌ئ‌دان بوو بۆ وینه‌ک‌یشانی هه‌ست به‌ شیوه‌یه‌کی بینه‌راو نه‌ک و اقیعیکی بابته‌ی ئه‌و کاره هونهر‌بیانه له‌وانه‌یه په‌رنگ‌دانه‌وه‌ی هه‌ستی ناوخویی هونهر‌مه‌ندی‌ک و ئه‌ز‌موونه‌کانی دهور‌وبه‌ری بیته له‌به‌ر ئه‌وه، په‌یامی تابلو‌که راسته‌وخۆ پێش‌ک‌ه‌ش نه‌ک‌را مردن له ژووری نه‌خوش نمونه‌یه‌کی ئاسایی بوو.

بابته‌ته‌کانی ئه‌م تابلویه‌ خه‌موکی و دلته‌نگی بوون به‌بی ئه‌وه‌ی ناونیشانی تابلو‌که بزانیته هیشتا ده‌توانیته‌ بابته‌ی ئه‌م تابلویه‌ بزانیته له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که هه‌سته‌کان له‌ ریگه‌ی تابلو‌که‌وه دروست بوون، ئه‌م کاره هونهر‌یه‌یه مۆنۆک‌رۆماتیک بوو روون و ئاشک‌رایه که په‌رنگی روون و ئاشک‌را دهر‌ک‌راوه شینی توخ سه‌وزی کال و په‌رته‌قالی توخ په‌رنگی زال بوون. وه‌ک په‌رنگی سارد ناسینه‌ران، به‌کاره‌ینانی په‌رنگی سارد له‌وانه‌یه بینه‌ران به‌ئاگا به‌یینه‌ت‌ه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی ئاگاداری هه‌ندی‌ک هه‌ستی نه‌رینی بن وه‌ک دلته‌نگی ئازار‌به‌خش و خراب. له‌گه‌ڵ سه‌ری چه‌ماوه‌ی خه‌لک، هه‌ستی دلته‌نگی ژوور‌ه‌که‌ی هه‌ل‌ده‌دا. خالی دووه‌می سه‌رنج‌راک‌یش دهر‌برینی روخساری ژنه‌که بوو و جلو‌به‌ر‌گه‌کانی به‌ روونی دیار بوون، هه‌موو شتی‌ک له‌ تابلو‌که‌دا زۆر به‌ وردی دهر‌بر‌دراوه وه‌ک روخساری خه‌لک جلو‌به‌ر‌گ و باک‌گراوند روخساری نادیار له‌وانه‌یه هه‌ستی‌کی ناراسته‌قینه دروست بکات نزیکه‌ی هه‌موو شته‌کان به‌ په‌رنگی سه‌پی و تاکه په‌رنگ بوون له‌وانه دیوار‌ه‌که زه‌وی و جلو‌به‌ر‌گه‌کان به‌لام کاتی‌ک خه‌لک بۆ یه‌که‌م جار سه‌یری ئه‌م تابلویه‌ ده‌کن خالی سه‌ره‌کی له‌وانه‌یه ژماره‌ی پێش‌ه‌وه بیته. ژنه‌که به‌هۆی بی هیوا‌یه‌که‌یه‌وه راوه‌ستا وه‌ک ده‌مامک روخساری کال و ته‌نک له‌وه ده‌چوو که هه‌ستی خه‌می‌کی گه‌وره‌تری هه‌بیته هه‌روه‌ها جله‌کانی جیاواز بوون له‌ ئه‌ندامانی خیزانه‌که‌ی تر.

ههندیك له شپوهكان له جلوبهگرهكهيدا دهبينرین، بهلام نهوانی تر تنها جلوبهگرگی رهنگی رهشیان ههجوو جیاوازییهکی گهوهی دروستکرد لهوانیه کورسییهکی ویکه دووم شت بیت که بینهران سهرنجی لهسه دهن. کورسیهکه به وردهکاریهکی زور و بازنهیهکی زورهوه نیشان درا پیشینی دهکرا که لهوانیه نهوهی لهسه کورسیهکه دانیشتنیت هاورده بووبیت.

بهلام دواي خویندنهوهی نه تابلویه دوو پرسیارم ههجوو: پرسیار یهکهم نهوهیه "چون مردن له ژووری نهخوش جیاوازه له تابلوکانی مونک له سهردهمی دهربریندا؟" نهوهی دیکه نهوهیه "بوچی مونک خیزانهکی له ژووری نهخوشدا وینا کردوه لهجیاتی نهوهی تنها خوشکه مردوهکی نیشان بدات؟"

بو پرسیار یهکهم: وهلامهکه نهوه بوو که مونک رهنگی زیندووی بهکارنههیناوه بو نمونه رهنگی (سوور، شین، مور و زهره) له مردن له ژووری نهخوشدا به بهراورد لهگهل کاره هونهرییهکانی تری وهک هاوار، نهینی شهویکی هاوین قیرجینیا کرپهیری سوور و دلپراوکی. بهکارهینانی رهنگی زور لهو تابلویانهدا یارمهتیدهر بوو بو بههیزکردنی دهربرینی تابلوکان لهگهل نهوهشدا، رهنگهکانی نه تابلویه کاریگهرییان ههجوو بو نهوهی ههستیکی تاییهت دروست بکن ههروهها فلچهکه تهواو جیاواز بوو. به سهیرکردنی کاره هونهرییهکانی مونک نهوه باو بوو که فلچهی سهخت ببینیت و رووهکی بشکینریت، بهلام شارهزایی تهکنیکی مردن له ژووری نهخوش نهوهنده روون نهوو بهلام تا ناستیکی دیاریکراو نیشانی د

تهوهره‌ی دووهم

ب_رهنگ له تابلوی کوردیدا:

أ_ناوی هونه‌رمه‌ند: قهرنی جه‌میل

سالی دروستکردنی: 1998

ناونیشانی کاره‌که: پیکه‌هینان

کهره‌سته: نه‌کرلیک به پیکه‌هاته‌ی جیاواز له‌سه‌ر کانه‌س.

وینه‌ی ژماره (9)

قه‌باره: 90×90سم

شوینی کاره‌که: نه‌رشیفی هونه‌رمه‌ند

شیکردنه‌وه‌ی کاره‌که:

وینه‌ی ژماره (8) کاره ته‌واو‌کراوه‌که له‌سه‌ر بنه‌مای ره‌نگی زبر به مه‌به‌ستی جیا‌کردنه‌وه‌ی به‌شیه‌یه‌کی ده‌برین و بینراو، بویه هونه‌رمه‌ند به به‌کار هینانی کهره‌سته و کهره‌سته‌ی به‌رده‌ست، وه‌ک هه‌ویریکی قورس له‌گه‌ل کهره‌سته‌ی دیکه‌ی وه‌ک نینۆک و پیسی، رووکاری وینه‌یی چاره‌سه‌ر کردووه، بو پراکتیزه‌کردنی جو‌ریک له‌خوبه‌خوبوون، به مه‌به‌ستی تیپه‌راندنی کاته‌کان به‌روو ناکاته‌کان. کۆمه‌لێک نیشانه و پیکه‌هاته‌ی سه‌یر و سه‌مه‌ره‌ی له‌شیه‌ی کونه ره‌شه‌کاندا له‌به‌شه جیا‌واز مه‌کاندا له‌سه‌ر رووی فو‌تو‌گرافی کیشا. وه‌ئهو تاییه‌تمه‌ندبیه‌کانی ئه‌م کونه قوولانه‌ی له‌ریگه‌ی ره‌نگی ره‌ش و پله‌به‌ندبیه‌کانییه‌وه پیناسه‌کرد له‌گه‌ل چریبوونه‌وه‌ی په‌له‌ی ره‌نگی سپی له‌ده‌وری لیواری ئه‌م کونانه، به‌تاییه‌ت ئه‌و کونه گه‌وره‌یه‌ی که نوینه‌رایه‌تی، به‌قه‌باره‌ی جیا‌واز ه‌که‌ی، ناوه‌ندی ده‌سته‌که‌ته‌که‌ده‌کات، له‌کاتیکدا که‌له‌سه‌ریکی مرۆف هه‌یه که به‌پیسی رژاوه له‌یه‌کیک له‌م کونانه‌دا له‌لای چه‌په‌وه له‌سه‌ره‌وه‌ی رووی جو‌گرافیای ئه‌م تابلویه له‌سه‌ر دوو یه‌که دامه‌زراوه: فه‌زا و ئه‌و نیشانه‌یه‌ی که له‌سه‌ر رووی بینراو داده‌نرین، فه‌زای گشته‌ی کاره‌که له‌سه‌ر بنه‌مای تو‌یو‌گرافیای ره‌نگی کالیسیفیک کراوه، که به‌چینه‌کانی هه‌ویره‌ی ئه‌ستور پرۆسیس کراوه، له‌کاتیکدا که سیسته‌می نیشانه که نوینه‌رایه‌تی کۆمه‌لێک کونه ره‌ش ده‌کات له‌جه‌سته‌ی تابلۆکه‌دا بازنه‌ی ناوه‌ندی ره‌شی گه‌وره وه‌ک نیشانه‌یه‌ک (نیشاندەر) به‌پیکه‌هاته جیا‌واز ه‌که‌یه‌وه، ناوه‌ندی رووداوه‌که. له‌سه‌ر لیواری مه‌کانی کۆمه‌لێک بزمار دروستکراون، له‌کاتیکدا له‌لیواری ه‌که‌ی به‌رامبه‌ردا په‌له‌ی سپی هه‌یه که بوونه‌ته تیغیکی کاریگه‌ر چونکه هه‌یمای تیغه‌کانی نه‌نیشته‌یه‌تی، وه‌ک که‌له‌سه‌ری مرۆف که به‌توز و دوکه‌لی کالیسیفیکی له‌سه‌ر رژاوه، که... ماوه‌یه‌کی زۆره له‌ده‌ور و به‌ری‌دایه. له‌میکانیزمه فیکرییه‌کانی گواسته‌وه‌ی سیسته‌می وینه (نیشاندەر)، و گواسته‌وه‌ی بو به‌هایه‌کی واتاسازی په‌یوه‌ست به‌جیهانه‌وه له‌م پینشکه‌شکرده‌ندا، ئه‌م خشته‌یه‌ی خواره‌وه ده‌توانیت تاگه‌کان له‌م بابه‌ته‌دا دیاری بکات.

۲_ ناوی هونهرمهند: محمد عارف

سالی دروستکردنی: ۲۰۰۳

ناونیشانی کارهکه: بی ناونیشان

کهرهسته: زهیت لهسهر کانفاس

قهباره: 70 100 x سم

شوینی کارهکه: نهرشیفی هونهرمهند
وینهی ژماره (9)

شیکردنهوهی کارهکه:

وینهی ژماره (9) نیرمر نوینهرایهتی دیمهنیکی پرسه رمزی دهکرد به شیوهیهکی کارهساتیار بو کاروانی مهراسیمی ناشنتی شههیدهکه و لهسهر شانی کومهلک له نازیزانی و له رنیشوانیکی پیاسهدا ههنگیرا بو ئهوهی بیگیهنینه دوا شوینی پشوودانی خوی لوتکهیهکی بهرز و له رووی وینهیی و دستکهورتهکه لهسهر بنهمای یهک پروکاری رهنکه که شینیکی توخه، سپی که رهنکی سپنکتری سپیه رووی دستکهورته بینراوهکesh جیگیرکراوه لهسهر جیاوازی نیوان رهنکی گهرم و سارد له لایهک و رهنکهکان له لایهکی دیکهوه، که فیگری پیاوهکان به شینیکی توخ رهنگرابوون که ههنگری گرنگیهکی تاییهته له هزری کومهلایهتی کوردانی کوندا شیوهی شههید به رهنکی سهوزمهکی جیا دهکریتهوه، وه لهسهر بنکهیهک بلاوبوهتهوه که به قوماشیکی سوور داپوشراوه و رووناکي پههمیی شیوهی شاخهکه داپوشیوه له کاتیکدا ناسمان به رهنکی شینیکی سووک رهنگ کراوه که هیمای بیکووتاییه.

تهواوی رووی پرورمهکه به شینیکی ئیندیگو داپوشه وهک ئهوهی تاکه رهنگ بیت زوربهی نیشانه رهنگاورهنکهکانی تر دهوانریت لهسهری دابنریت کونتورمکانی فیگری شههید به رهنکی سهوز دیاری کرابوو، که بهسهر کهپله رهنگ سوورهکهیدا داپوشراوه کونتورمکانی نهو جهماوره پیاوانهی که یاورمی کاروانی شههید بوون به رهنکی شین و ئیندیگو نهخشیندرابوون، و به رهنکی خویان جیا دهکریتهوه پشتینه پان و سووره بهناوبانگهکان. سهبارت به شیوهی شاخهکه که ناسمانی به رهنکی شین و پههمیی و سپی نهخشینراون.

رهنکی شین ههموو پیکهاتهکانی پیکهاتهکهی داپوشیوو وه گرنگی رهنکی شین وهک نیشانهیهکی بالادست له دهقهکهدا هیچی تر نییه جگه له گهمهی بهخشینی دهربرین به پیکهاتهی رهنکی بهرهمی هونهرمهند که به داب و نهریتی پهیوهسته به نیشاندهری کومهلایهتییهوه، چونکه نیشانهی پوشینی شین لهلایهن کاروانی ماتهمینیهوه هاوتایه لهگهل کۆدکردنی هونهری و اتا فیکری و کومهلایهتییهکان سهبارت به کورد، لهبهرکردنی رهنکی شین له میراتی کوردیدا حالهتتیکی ماتهمینیی کۆد دهکات و بهمجوره یهکیوشی شین وهک بهرگیکی رهنگاورهنگ لهناو تابلوکهدا کاردهکات.

پاشان له رووی ماندار بیهوه وهک داب و نهریتیهک دهگوریت هیمایهک بو پشتر استکردنوهی
رهنگی ماته مینی و نهوهی که تابووتی سووری شههیده که له ناوهندی کاردا بوهستیت و نهوه
بزووتنهوهیهکی دهربرینی دراماتیکی له ناوهوهی فهزای رهنگی شین ئیندیگوی خویدا نهجامدا
دوای نهوهی دوا پیکهاته بوو ملکهچ و جنوکهپی سهبارت به رهنگی سهوزی کال له جهستهی
شههید، هیمای پیکهاتهی هیوا و زیندووبوونهوه و نهرییه و نهوه شاخه بهرزهی که به بهفزی
پهمیی داپوشرابوو، نامازیهکی سووک بوو، بههوی پهیوهندییه رهنگهکانهوه بهرزکرایهوه بو
نهوهی بگاته گهورهیی بیروکهی شههیدبوون و که شاخی پهمیی و کهشوههواي شین و سوور و
پهیوهندییهکانی نیوان نهوه نیشانهی باسماں کرد کارلیکی یهکتریان پشتر است کردووتهوه بو
چالاکردنی بیروکهی شههیدبوون، تاییهتمهندی کونتر استی رهنگهکان لهسهر رووی بینراو له نیوان
رهنگه گهرم و ساردهکاندا یاری به چالاکردنی جو لهی رهنگه ماندارهکان دهکرد وهک حالهتیکي
بینراو له لایهک، و کاریگریهکانی له بیری کومه لایهتیدا وهک نامازیهکی نیشاندر له لایهکی
دیکهوه.

ج_ ناوی هونهرمه‌ند: خهیری ناده‌م

سالی دروستکردنی: 2006

ناونیشانی کاره‌که: ته‌شی ریس

مه‌تریال: ره‌نگی زه‌یتی له‌سه‌ر له‌سه‌ر
کوتال

پیاوانه‌ی کاره‌که: 80×100سم

شوینی کاره‌که: گه‌له‌ری شانه‌ده‌ر
وینه‌ی ژماره (10)

شیکردنه‌وه‌ی کاره‌که:

وینه‌ی ژماره (10) هونهرمه‌ند زیاتر له نیوه‌ی تابلوکه‌ی بو وینه‌ی نافرته‌که دابینکردوه و شوینی له ناو تابلوکه زیاتری کهوتوته لای دهسته چه‌پی بینهر که نافرته‌که کراسیکی کوردی له‌بهر دایه له رووی ره‌نگی سه‌ر کراسه‌که‌ی ره‌نگی موری نزیك له ره‌نگی سووری داناه له به ره‌وه‌ی ره‌نگی مور له پیکهاته‌ی ره‌نگی سوور و شینه که له نه‌جامی تیکهل کردنیان و اتا تیکهل کردنی ره‌نگی سوور و شینه که له نه‌جامی تیکهل کردنیان و اتا تیکهل کردنی ره‌نگی سوور و شینه ده‌بیته ره‌نگی مور نه‌گهر ره‌نگی سوورمه‌مان زیاتر تی کرد نه‌وه ره‌نگه ره‌نگ موره‌که بو لای ره‌نگه سوورمه‌که دیت به پیچه‌وانه‌ش هونهرمه‌ند نه‌م ره‌نگه‌ی بو رووبه‌ری کراسه‌که‌ی داناه له سه‌ر رووبه‌ر مه‌کش چه ند ره‌نگیکی و هکو ره‌نگی سپی و سوور ده‌بینری که به ته‌واوی کراسه‌که‌ی داپوشیوه و بوخوار هه‌ردوو سه‌ر چۆکه‌کانی فیگه‌ره‌که ره‌نگی شینی داناه و تیدا هیللی لۆجی کراسه‌که‌ی زور به جوانی به دیار کهوتوه و چیژی جوانی به‌خشیه به فیگه‌ریکه و تیشکدانه‌وه‌ی ره‌نگ تیبدا رۆلی به‌رچاوی بینیه که وایکردوه یه‌که‌ی ره‌نگی دروست بیت تیشکی رووناک‌ی ره‌نگی کراسه‌که‌ی چۆته بن دهسته‌کان.

لای دهسته چه‌پی بینهر هونه رمه ند دهسته‌کانی نافرته‌که‌ی تا نزیك له ئاستی ملی نافرته‌که‌ی به‌رز کردوته‌وه که هه‌ردوو دهسته‌کانی به‌رامبه‌ر به یه‌کن و به‌دهستی لای دهسته راستی بینه ر که ته‌شیه‌که‌ی له دهستی ئالاندوه و به شیوه‌یه‌کی باز نه‌یی له ره‌نگی سپی دروستکردوه که وایکردوه به شیک‌ی که‌می دهستی به‌دیار بکه‌ویت که نه‌ریش کهوتوته ناوه‌راستی شیوه باز نه‌یه‌که‌وه چونکه به‌شه‌که‌ی تری ته‌شیه‌که‌ی چۆته سه‌ری به دهستی چه‌پی هونهرمه‌ند هیللی ره‌نگ و رووناک‌ی و سیبه‌ر و تاریکی و چورچ و لۆچی ته‌واوی بو دهسته‌کان و ته‌واوی به‌شه‌کانی تری فیگه‌ری نافرته‌که‌ی داناه له‌وانه‌یه تا ئیستا بوونی نه‌و چرچ و لۆچیه‌ی ده‌ست و روخسارس په‌یوه‌ندی به ته‌مه‌نیوه هه‌بیت هه‌ر له تاریکی و هیلو رووناک‌ی له‌ناو تابلوکه‌دا جوانی خوی هه‌یه.

بهشی سییهم: بهشی سییهم

ریکاره کانی جیبه جی کردنی توژیینه وه:

أ_ میتودی توژیینه وه

ب_ کۆمه لگای توژیینه وه

ج_ شیکردنه وهی نمونه کان

رێکارهکانی جێبهجێکردنی میتۆدی تووژینهوه:

أ_ میتۆدی تووژینهوه: شیوازی تووژینهوه تووژمر له شیکردنهوهی مۆدێله نمونهیهکان پشتی به (رێبازی وهسفکهری شیکاری) بهستوه، چونکه ئهم رێبازه گونجاوتره و لهگهڵ سروشتی تووژینهوهی هونهریدا یهکدهگریتهوه لهرووی شیکردنهوهی دهرکهوتنی بهرهمهکانهوه، و خستنه رووی ئهو تایبهتمهندیانهی رهنگ که ههیه له وینهکێشانی هونهرمهاندانی کورد.

ب_ کۆمهڵگای تووژینهوه: بریتیه له ههموو ئهو شتانهی که بابتهی مێشهی تووژینهوه پێک دههینن. تبهلام تووژمر ناتوانیت ههموو ئهو تابلویانه یا ههموو ئهو سهراوانه بهکاربهینیت لهناو تووژینهوهکهی دهتوانیت تهنها یهک لایهن بهکار بهینیت بۆ ئهوهی که تووژینهوهکهی به ریکی ئهنجام بدات.

نمونه‌ی توژینه‌وه:

تابلو‌ی پروژه‌که‌م شیده‌که‌مه‌وه:

بیرۆکه: ده‌ست پینکردن به هه‌ر کارێکی هونه‌ری بپێکردنه‌وه‌یه‌کی زۆری ده‌وێت تابلۆیه‌که‌م تابلۆیه‌کی کۆمه‌لایه‌تیه‌ و یه‌ستم بابه‌تێکی گرینک بێت ئه‌ویش پێشاندانی رۆلی ئافه‌رته‌ وه‌ خزمه‌ت به‌ ره‌گه‌زی ئافه‌رته‌م کردووه‌ چینی ئافه‌رته‌ و ماندوو بونه‌کانی به‌رچاو خسته‌یه‌ که‌ ئافه‌رته‌ چهن ماندوو به‌ پێگه‌یاندنی منداله‌کان و خزمه‌ت کردنی خه‌زانه‌که‌ی وه‌ پاک راگرته‌ی ماله‌که‌ی.

قوناغه‌کانی نه‌جامدانی کاره‌که‌م: سه‌ره‌تای کاره‌که‌ ده‌ستم پێ کرد به‌ وینه‌ گرتن دانانی باگراوند داڕشتن و جووله‌ی فیگه‌ره‌کان که‌ به‌ چوار قوناغ ته‌ پهری:

قوناغی یه‌که‌م: که‌ سه‌ره‌تا چوار فیگه‌ر بوون که‌ سه‌ ئافه‌رته‌ یوون له‌گه‌ل یه‌ک مندال که‌ ئه‌ویش کچ بوو وه‌ک له‌ وینه‌ی ئه‌لف دیاره‌ که‌ بیکه‌تیا جلی ده‌شتوشت ئه‌وه‌که‌ی تر هه‌لی ده‌خست وه‌ ئه‌وه‌که‌ی ته‌ریش وشکی ده‌کرده‌وه‌ که‌ جووله‌کانیان جیاواز بوو.

قوناغی دووه‌م: دواتر وه‌ک له‌ وینه‌ی ب دیاره‌ فیگه‌ره‌کانم زیاد کردم به‌ پینچ فیگه‌ر که‌ دوو مندال و سه‌ ئافه‌رته‌ بوون که‌ جووله‌یان به‌هه‌مان شه‌وه‌ جیاوار بوو.

قوناغی سه‌یه‌م: دواتر که‌ وه‌ک له‌ وینه‌ی ج دیاره‌ جووله‌ی فیگه‌ره‌کانم گۆری بوو هاوسه‌نگی تابلۆکه‌ تاوه‌کو سیاده‌که‌ به‌ده‌ر بکه‌وی.

قوناغی چواره‌م: دواتر وه‌ک له‌ وینه‌ی د دیاره‌ کردم به‌ شه‌ش فیگه‌ر تاوه‌کو هاوسه‌نگی به‌ تابلۆیه‌که‌ ببه‌خشیت که‌ سه‌ ئافه‌رته‌ و سه‌ مندالم به‌کار هه‌ینا که‌ جووله‌کانیشانم گۆری دواتر ریکم خه‌ست له‌گه‌ل یاگراوه‌ندی کاره‌که‌ و سه‌یه‌ر و رووناکی .

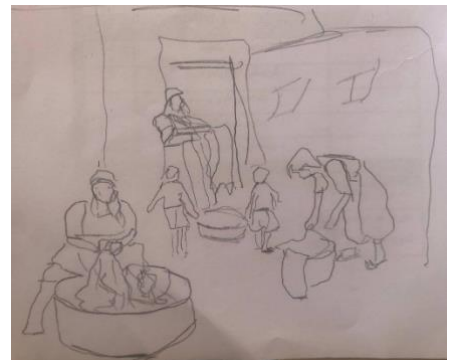
ب

ا

د

ج

کاره هونهریه که له رووی:

سپهر و رهنگ: له کاره که مده فزایه کی دهره موه هه لیزاردووه که لای ژورم و مرگرتووه له ناو ژوره که رووناکیم هیناوه ته ژورم وه بنگومان نهو فیگرانه ی له لای ژورم وه من داخراون به لا دیواریک بویه نهوانه به گشتی تاریکن به لام نهو فیگره ی که له ناو مرستم به کارهیناوه رووناکیه که له دهرم وه دیتته ژورم وه بنگومان نهگر رووناکیه که له دهرم وه بیتته ژورم وه نهو فیگرانه تاریکتر دهن نهو شوینانه ی که رووناکی لئی داوه رووناکتر دهن بویه لیره دا له ناو مرستی تابلوکه دا ویستم نهو هونهره رهنگیه به کار بینم که پیویستی پی بووه تابلوکه م وه له ناسمانیکی سافی بنگر دیشم به کارهیناوه بو نهوه ی تابلوکه مان هه مووی نه بیتته تاریکی به لکو وهک و بو شایه که رووناکی ببهخشیتته تابلوکه م وهک شیوه ی (11)

شیوه ی (11)

تهکنیک و کهرسته ی به کارهاتووه:

رهنگی روونی به کارهاتووه له گهل فلچه به قهباره ی جیاواز.

رهنگهکان: به گشتی هارمۆنیم یه کارهیناوه تاوه کو رهنگهکان تهنسیقیان له گهل یه کتر هه بیت راسته رهنگی سارد و گهرم به کارهیناوه به لام ههولم داوه رهنگهکان له گهل یه کتری تهنسیقیان هه بیت لهوانه نهو فیگره ی ناو مرستم که جله که ی شینه جلیکی سهوزی له دسته دایه هارمۆنیه چونکه پیکهاته ی سهوزیش شین و زمردی تیدایه به بهر نهوه ی رووناکیم له دهرم وه هیناوه رووناکیه که کهوتوته سهر جله سهوزه که نهو هارمۆنیه ته ی که له رهنگه سهوزه که ههیه که بهر مو شینی جلیکی نافرته که ی دیتن هارمۆنی بن وه نهو زمرده ی که به سهر جله سهوزه که دا هاتووه کهوتوته سهر جله شینه که ش.

كۆمپوزىشن:

تابلوكەم تابلۆيەكى كۆمەلەيتىيە باس لە رەنگ دەكەم ھەولم داىە رەنگى گەرم و سارد بەكاربىنم وە كۆنتراست بەكاربىنم لەھەمان كاتدا ئەو كۆنتراستە بە شىوازىك بەكاربىنم لەگەل تابلۆيەكەم بگۆنجىت وانا ھارمۆنىەك ببەخشمە تابلۆيەكەم، چونكە تابلۆيەكەم لەنيو چوارگۆشەيەكى سىيەر اويە رووناكيەكانم وەك خزمەت بە روو ھونەر يەكەم ھىناوئە ژورەو ھە كە لەو دەرگايەى دىتە ژورەو ھە كە لە دەرەو ھى شۆينەكە وانا باگراوندەكەى ئەو بۆشايەم داناو ھە كە بە رەنگى شىن ھە كە لە رەگەزەكانى ھونەر داھاتوو ھە كە شۆو ھە كە بۆشايىمان ھەيە ھەولم داىە رەگەزەكانى ھونەر لەناو ئەو تابلۆيەم بەكاربىنم وەك سىيە و رەنگ و سىيەر و رووناكى و شۆو ھە كە بۆشايى ھەروەھا جولە ھە كە سەير بەكەين ھەموويان لە جولەدان لەھەمان كاتىشدا خزمەت بە رەگەزى ئافرەتم كردوو ھە كە چىنى ئافرەت و ماندوو بونەكانى بەرچاو خستىە ھە كە ئافرەت چەن ماندوو ھە كە بۆ پىگەياندىنى مندالەكان و پاك خاوينگرىنى خىزانەكەى لەھەمان كاتىشدا ھەولم داىە باگراوندەكەى لاكىشەيى بىت وە كوتللكان كۆبەكەمەو ھەناو سىگۆشەيەكى ھەرمى بەپى ئەو بىرۆكانەى ھە كە خويندوو ھە كە دارشتندا.

ج_ شیکردنهوہی پروژہکهم:

ناوی هونهرمهاند: اسمهان عبدالقادر عزیز

ناوی کارهکه؛ جل شوشتن

سال: 2023

مهتریال: زهنگی زهیتی لهسهر تابلو

قیاس: 170×120سم

1_ وهسفی کارهکه: ئهم کاره به قیاسی 120x170 لهسەر تابلۆ به رهنگی زهیتی که کارهکه به شیوهی ستوونیه له رووی شیوهی ئەندازەیی هەرمەمەکیه، که پیکهاتوو له سێ ئافرەت لهگەڵ سێ مندال که یهکیک له ئافرەتهکان جل دەشوات ئهوهکهی تر جل ههلهدهخات ئهوهکهی تریش جلهکان وشک دهکاتوه دوو مندالهکەش سهبهتهی جلیان لهدهسته منداله بچوکهکەش لهلای ئافرەتهکه دانیشتوه جل دەشتوات، له رووی رهنگهوه رهنگی سارد و گهرم بهکارهیناوه وه به گشتی رهنگهکان هارمۆنین وه تهنسیقیان لهگەڵ یهکتر ههیه، لهرووی سینهرو و رووناکیهوه رووناکی له دهرمه دینه ژوورمه، ئافرەتهکهی بهشی پێشوهی کارهکه لهلای چپ راست ئافرەتیکی لێیه که جل دەشوا جلیکی کوردی لهبهره رهنگی سووره که بۆ شوینه تاریکهکان رهنگیکی تیکهلی مۆر و سوور و شینه که بهکارم هیناوه بۆ شوینه سینهروکان وه بۆ شوینه روناکهکان سوریکی کالم بهکارهیناوه که سپی زیاتره کهمیک سورم بهکارهیناوه، وه لهچکیکی لهسهره که رهنگی سووره وه ئهوش به ههمان شیوه رهنگی مۆرم بهکارهیناوه بۆ شوینه تاریکهکان وه پرچیشی له ژیرمه هاتوته دهرمه که رهنگی پرچی قاوهیهکی توخه بۆ شوینه روناکهکان رهنگی پرتقالیهکی توخم بهکارهیناوه وهک و رووناکی، وه قاچی لای راستی دیاره و دریزی کردوه وه تهشتیکی له ناومندی قاچهکانیهتی که رهنگی رهسایه وه تهشتهکه جلی تێدایه که جلهکان رهنگیان مۆر و پهمله و زهردیکی سهوزباوه ئهوهی که له ناو دهستی ئافرتهکهیه دهیشوات رهنگی زهردی سهوزباوه، وه بۆ رهنگی دهموچاوی رهنگی گهرم بهکارهیناوه که زهردی پرتقالی سوور قاوهیی وه سپی لای چپی دهموچاوی ئافرتهکه رووناکی لێدهدا ده رهنگی زهردی و کهمیک پرتقالی و کهمیک سوور وه سپی که سپیهکه زیاتر بوو، بۆ لای چپی دهموچاوی وه ملی که سینهرو لێدهدا رهنگی توخم بهکارهیناوه که پرتقالی کهمیک مۆر قاوهیی و سوور لهگەڵ سپی تیکهلم کردوه بهکارم هیناوه بۆ دهموچاوی وه ملی، وه له تهنیشته ژنهکه مندالیکی لیه که کوره تهشتیکی بچوکی لهپیشه که رهنگی سووره که جلی لهناوه دهشوات وه جلی مندالهکه که قهمیسیکی شینی کالی لهبهره لهگەڵ پانتۆلینی سهوزی توخ وه پرچیشی قاوهیهکی سهوزباوه، ئافرەتیکی تر لهلای دهسته راسته که جلیکی پرتقالی لهبهره که رهنگیکی گهرمه که رووناکی لهسهر قۆلهکانی و دهموچاوی دعات که ئیلهگهکی لهبهره رهنگی رهشه که خۆی بۆ خوارمه بۆ لای سهبهتهکه خوار کردوتهوه دهستی بۆ جلهکان بردوه که لهناو سهبهتهکهیه که جلهکانی ناو سهبهتهکه رهش و شینه وه پرچی کۆکردوتهوه بۆ پشتهوه که رهنگی پرچی رهشه گاریگهری رهنگی رووناکیهکه هاتوته سهرو وه نهعلیکی رهشی لهبهره وه رهنگی دهموچاوی رهنگی زهردی و پرتقالی و تیکهله بۆ شوینه رووناکهکان له دهموچاوی زهردیکی سهوزباوه که کاریگهری رهنگهکانی تری لهسهره، له بهشی پشتهوه دوو مندالی لێیه که کچ و کوریکه سهبهتهیان ههڵگرتوو که جلی تێدایه بۆ ئافرتهکهی تریان راگرتوو تاوهکو ههلبیخت، منداله کهکه که لهلای دهسته راسته فامیلهکهی رهنگی زهردی وه تهنورهکهی رهنگی سووره وه پیلومهکهی رهنگی رهشه وه پرچیشی رهنگی قاوهیهکی زهردی باوه که دهستی چپی سهبهتهکهی ههڵگرتوو، وه منداله کورهکه که لای دهسته چپه فامیلهکهی پیرۆزهیه وه شورتیکی کورتی رهنگی مۆری توخی لهبهره لهگەڵ پیلویکی رهش و گۆریهکی سپی رهنگی پرچی قاوهیه که به دهسته راستی سهبهتهکهی ههڵگرتوو کهمیک شانی لای راستی بهرز بۆتهوه بههۆی قورسای سهبهتهکهوه، وه رهنگی سهبهتهکه رهنگی سووره وه جلهکانی ناوی رهنگاورهنگه، له بهشی داوه ئافرەتیکی تری لێیه که رهنگی شینی کاله بۆ شوینه توخهکان شینیکی توخی بهکارهیناوه وه ئیلهگهکی رهشی لهبهره چرچی هاتوته خوارمه که رهنگی قاوهیهکی کاله که جلیکی له دهسته دهیهوئ ههلی بخات که رهنگی جلهکەش زهردیکی سهوزباوه که ئافرتهکه سهیری جلهکه دکات وه رووناکی له نیوچهوانی دعات که رهنگی دهموچاوی رهنگیکی گهرمه، له پشتهی ئافرتهکه دهرگایهک ههیه که دهرمه دیاره که شاخ و ئاسمان دیاره.

بهشی چوارهم:

أ_ ئامانجهكان

ب_ ده رئه نجامهكان

ج_ راسپارده

د_ پيشبينيهكان

أ_ ئامانجى توپزىنەوہ:

بەمەبەستى ۋە لامدانەوہى ئامانجى توپزىنەوہكە كە پىرسىياري لەبارەى تايبەتمەندى رەنگ لە تابلۆى ھونەر مەندانى كورد لىكۆلئىنەوہ شىكارىيەكەمان لەسەر ئىو فورمانەى كە نمونەى توپزىنەوہكەيان پىكەئىناوہ سىستەمىكى ئەنجامەكانى نىشان دا كە دەتوانىن بەم شىوہىە پالپىوہنانى ۋ چىرتر بكەينەوہ:

1_ سىستىمى رەنگى لە تابلۆ ھونەر مەندانى كورد كرايەوہ كە بە پىكەتەبەكى كۆمەلايەتئىيەوہ خزمەت بە ئامانجە فىكرىيەكانى دەكرد پىكەتەى شىوہ ۋ فەزاكان بۆ رەنگەكان ۋە لامىك بوو بۆ فاكتەرى بالادەستى دەرەكى پەيوەست بە مېژوو ۋ مىراتى كولتورىيەوہ، لە رىگەى نەخشى دىكۆرات ۋ نووسراوہكان ، ئە پەيوەندىيان بە مىرات ۋ پىشەسازىيەوہ ھەپە

2_ زۆرىك بەھۆى كاريگەرىيەكانى ھونەرە فۆلكلورىيە ناوڤىيەكان بەشدارى كردو ئامازەى ناوڤىيى ۋ لە پىدانى رەنگ تايبەتمەندى جياواز لە روالەت ۋ ففۆرمدى

3_ گىرنگى رەنگ لەسەر كاريگەرىيە بىنراو ۋ دەرۋونىيەكانى ھونەر مەندان دامەزرا لە رىگەى تاقىكردنەوہى بىنراو ۋ لىكۆلئىنەوہ، لە سروشتى پىكەتەكە ۋ چۆنئىتى جياكردنەوہى لە پىكەتەى رىووكاردا لە شىوہدان (شۆين) لە پەيوەندى مانادارى رەنگ لەسەر رىووكارە بىنايىەكان.

4_ رەنگ لە گوتارى تابلۆى ھاوچەرخ لە كوردستانى عىراقدا ۋەك چۆن رەنگ لە روى مانادارەوہ بەرۋوى ۋەرگىردا دەكرئىئەوہ ۋ لە ھەموو ئىو سنووردار كىردنەوہ رىزگارى دەبئىت كە بەرھەمئەنەر دەيسەپئىت رەنگ چەمكىنى زانستى (ئايكۆنى، ھىما ۋ رەمىزى) بەدەستئەناوہ، بۆيە ئىم پەيوەندىانە لە ھەندىك كاتدا بە تاك دەر دەكەون يان لە كاتەكانى دىكەدا يەكگرتوو ۋەك ئىوہى رەنگەكە ئاوتەيەكى مانادار بئىت (سىمبۆلىك، ئايكۆنوگرافى، يان ھىمادار) لە ھەمان كاتدا.

5_ واتاكانى رەنگ پەيوەست بوون بە ئەفسانە ۋ چىرۆكە فۆلكلورىيەكانەوہ ۋ ھەر بۆيە مەتافۆر ۋ مېتافۆر لە ھۆكارەكانى يارمەتيدەر بوون بۆ نىشاندانى تايبەتمەندىيە ناوازەكانى ناو دەقە پلاستىكىەكان.

6_ رەنگ لە مەيلى دەر بىرئىنەوہ بۆ مەيلى بەلگەنامەيى، ھەرۋەھا ھۆكارى دەرەكى (مىراتى كۆمەلايەتى ۋ ھەندىك بىرۋباوەر ۋ رىورەسى ئايىنى) زال بوون

7_ واتاكانى رەنگەكان بەھۆى شىواز ۋ رەوتە ھونەر يىەكانەوہ دامەزراون، بەجۆرىك كە ھەر شىوازىك كىردارىكى تەكنىكى تايبەتى ھەبوو كە بەشدارە لە بنىاتنانى رەنگەكان ۋ بەمجۆرە واتاكانى رەنگەكان لە شىوازەكانى ۋەك رىالىزىم ۋ سورىالىزىمدا جياواز بوون.

ب_ ده نه انجام:

کاریگری ژینه که می کوردی له سهر هونرمه ندانی کورد که به ستایلی رهنگا و رهنگ کاریان کردوه گه یشتن بهو خاله ی که هونرمه ندانی کورد هه ندیکیان یه ستایلی ئیمپرسیۆنیزم کاریان کردوه چونکه رهنگی زۆریان به کارهیناوه به کارهینانی رهنگه روونه سافه کان وایکردوه ههست بکهن به بینینی رهنگی کاریگری رهنگهکانی په لکه زیرینه ی دره وشاوه کهوا هیچ رهنگی رهش و قاوه بی پیکهاتهکانی تیدا نیه.

ج_ راسپارده: راسپارده ی ئهوه ده کهم که ئەک توئیزینهوه یه بیته ماده یهکی زانستی بو فیرخوازهکانی کولتیزی هونره جوانهکان.

د_ پیشبینیهکان: ههلسان به توئیزینهوه یهک که شیکردنهوه ی ئهوه تابلویانه بیت که باس له رهنگ ده کهن وهک هونرمه ندانی کورد.

ب_ ههلسان به بهراوردکردنی کارهکانی ئیستا و رابردوو له رووی رهنگهوه.

لیستی سەرچاوهکان

1. زوهیر ساحیب. هونەری کۆفە و پیکەری کۆفە لە عێراق، چاپی یەکەم، کتێبخانەی زانستی الراند، ئوردن، عەممان، ۲۰۱۷.
2. تانیا محمد حسن النما. سەرچاوهیەک که پیشتر باسماں کرد، ل زوهیر ساحیب، هونەری شانازی و پیکەرسازی کۆفە لە عێراق، سەرچاوهیەک که پیشتر باسماں کرد.
3. زوهیر ساحیب، هونەری شانازی و پیکەرسازی کۆفە لە عێراق، سەرچاوهیەک که پیشتر باسماں کرد، ل. ۴.
4. ئەحمەد موختار عومەر، زمان و رەنگ، خانووی توێژینەوی زانستی، کویت، سالی ۱۹۸۲، لاپەرە، ۱۶۱.
5. نامبار، ئەندریا. میژووی گشتی شارستانیەتەکان، بەرگی یەکەم، بەرگی یەکەم، نووسراوەتەمە سەر زمانی عەرەبی: فەرید، ئەی، داغر، و فوناد ج، ئەبو رەحمان، بلاوکراوەکانی عۆبەت، بەیروت، ۱۹۶۴، ل. ۱۲۳.
6. باسماگ، فەرەج. گەنجینەکانی مۆزەخانەیی عێراق، زنجیرەیی هونەری ۱۷، وەزارەتی راگەیاندن / بەریوەبرایەتی گشتی شوێنەوارەکان: بەغدا بی تی، ل. ۱۴.
7. (نەلپاشا، حەسەن، هونەر لە پیش میژوودا، چاپی یەکەم، کتێبخانەی خانووی نووسینی عەرەب: قاهیرە، سالی، 2000، لاپەرە ۵۵.
8. تانیا محمد حەسەن ئەلنەحمە. سەرچاوهیەک که پیشتر باسماں کرد، لاپەرە ۱۰۵.
9. (زوهیر ساحیب، وانەبیزی میژووی هونەری سۆمەرییە، میکانیزمی هونەرە جوانەکان، زانکۆی سلیمانی، شەهر عەنۆن
10. من، سالی 2005.
11. <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.telegraph.co.uk/travel/lists/biggest-city-through-history/&ved>
12. مارگریت روتن (۱۹۸۴). میژووی بابل. مالی بلاوکراوەکانی ئۆبیدات. لاپەرە ۴۰.
13. (بارۆ، ئەندری، بیلاد عاشور، ت: عیسا سەلمان و سەلیم تەها، دار الرەشید: بەغدا سالی ۱۹۸۰، لاپەرە، ۱۱.
14. (عەفیف بەهەنسی، هونەری بەدریژی میژوو، چاپمەنی و گازینی فەرمی: دیمەشق، سالی ۱۹۷۰، لاپەرە، ۴۴.
15. (زوهیر ساحیب، هونەری فیرەوونی، ئۆپس سی تی، لاپەرە، ۲۶۷.
16. بەختەویری ناکاشا. هونەری میسری، بەشی یەکەم، سەرچاوهیەک که پیشتر باسماں کرد، ل. ۸۷۵.
17. زوهیر ساحیب. هونەرە فیرەوونییەکان، سەرچاوهیەک که پیشتر باسماں کرد، ل. ۲۵۶.
18. تاروات ئۆکاشا. هونەری میسری، بەشی یەکەم، سەرچاوهیەک که پیشتر باسکراو، ل. ۸۹۷.
19. (بیترو لیندا موری، هونەری رینسانس، لاپەرە، ۴۶.
20. (فلانگان، جۆرج لەسەر هونەری مۆنیزن، ت: ئەمال مەلەخ، م: سەلاح تاهیر، دار المعریف: میسر 1962، 5.
21. ناپکونوگرافی: نوینەرایەتیەیکە لە رێگەیی نیگار کێشان، نیگار کێشانی نەوت یان پیکەر تاشیبیەو.
22. (زەینەت بیتار، لاپەرە، ۷.
23. (فەتەحی تریکی و رەشیدە تریکی، لاپەرە، ۱۲۶.